

דָּאֵתוֹן מִסְתַּיְעִין בְּהוֹן: ל כִּי תִהְיוּ בְּאֵלֶּה נִבְלָת עֲלֶה וּכְגֻנָּה
 אֲשֶׁר-מִים אֵין לָהּ: אַרִי תִהְיוֹן. בְּבִטְמָא, דְּבִמְתָר טְרַפּוּהִי. וּכְגֻנָּת
 שְׁקִיָּא, דְּמִין, לִית לָהּ: וְהִיא הַחֲסֹן לְנַעֲרָת וּפְעֻלוֹ לְנִיצוּץ
 וּבְעָרוֹ שְׁנִיָּהֶם יַחְדּוֹ וְאֵין מְכַבָּה: וְהִי תִקְפּוּהוֹן דְּרִשְׁיַעֲיָא,
 כְּנַעֲוֶרֶת כְּתָנָא. וְעוֹבֵד יִדְיָהוֹן, כְּנִיצוּץ נוֹרָא. כְּמָא דְּמִקְרָבִין דִּין לְסִטְרָ דִּין,
 וְדִלְקוֹן תְּרוּיָהוֹן כְּחָדָא. כִּין יְסוּפּוֹן רִשְׁיַעֲיָא, אֲנוּן וְעוֹבְדִיָהוֹן בִּישְׁיָא, וְלֹא יְהִי
 עֲלִיָהוֹן, חִיס:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה, קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

וְאֶתְחַנֵּן

דגד
לזכחת שבת
ושני וחמישי

תפסיר רס"ג

כג) תִּם תַּחֲנַנְתָּ בֵּין יְדֵי אֱלֹהִים.
 פִּי דִּיאֲלֵךְ אֱלֹהִים קִיאֵלָא:
 כד) אֱלֹהִים יֵא רַב. אֲנִת
 אֲבִתְדִית אֵן תּוּרִי עֲבָדֵךְ.
 עֲצִמְתֵּךְ וְקִדְרְתֵּךְ אֱלֹהִים יִדְדֵךְ.

כג וְאֶתְחַנֵּן אֶל-יְהוָה בָּעֵת

הָהוּא לֵאמֹר: וְצִלִּיתִי קֶדֶם יי

בְּעֵדְנָא הָהוּא לְמִימַר: כד אֲדֹנִי יְהוָה

אֶתְּהָ חֲחִלּוֹת לְהִרְאֹת

אֶת-עֲבָדֶיךָ אֶת-גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת-יְדֶיךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר

— רס"י —

לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תַּפְלָה, כְּדֵאִיתָא בְּסִפְרֵי:
 בָּעֵת הַהִיא. לְאַחַר שְׁכַבְשֹׁתִי אֶרֶץ סִיחֹן
 וְעוּג דְּמִיתִי שְׁמָא הָתֵר הַנִּדְרִי: לֵאמֹר. זֶה
 אֶחָד מִשְׁלָשָׁה מְקוֹמוֹת שְׁאֲמַר מִלְּשָׁה לְפָנֵי
 הַמְּקוֹם אֵינִי מְנִיחָךְ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה
 שְׂאֵלְתִי אִם לֹא: כז ה' אֱלֹהִים. רַחוּם בְּדִין:

כג וְאֶתְחַנֵּן. אֵין חֲנוּן בְּכָל מְקוֹם אֱלֹא לְשׁוֹן
 מִתְּנַת חֲנָם. אַף עַל פִּי שִׁישׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים
 לְחִלּוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אֵין מְבַקְשִׁים
 מֵאֵת הַמְּקוֹם אֱלֹא מִתְּנַת חֲנָם. לְפִי שְׁאֲמַר לוֹ
 (שְׁמוֹת לג, יט) וְחֲנִנִי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד, אֲמַר לוֹ
 בְּלִשׁוֹן וְאֶתְחַנֵּן. דְּבַר אַחֵר זֶה אֶחָד מִעֲשָׂרָה

תפסיר רס"ג

מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ**אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ****וְכַגְּבוּרָתְךָ: ַיֵּי אֱלֹהִים. אֵת שְׂרִיתָא****לְאַחֲזָא יֵת עֲבָדְךָ. יֵת רְבוּתְךָ. וְיֵת יָדְךָ****תְּקִיפָתָא. דָּאֵת הוּא אֱלֹהָא דְשִׁכְנִיתְךָ****בְּשָׁמַיָא מְלַעִילָא וְשְׁלִיט בְּאַרְעָא.****לִית דִּיעֲבִיד כְּעוֹבֵדְךָ וְכַגְּבוּרָתְךָ:****כֹּה אֶעֱבֹרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־****הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב****הַזֶּה וְהַלְבֵּנוּ: אֶעֱבֹר כְּעֵן. וְאַחֲזִי יֵת אֶרְעָא טְבָתָא. דְּבַעֲבָרָא****דִּירְדְנָא. טוֹרָא טְבָא. הַדִּין וּבֵית מִקְדָּשָׁא: כֹּה וַיַּתְעִבֵר יְהוָה****בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלֵי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי****רַב־לֶךְ אֶל־תּוֹסֵף דְּבַר אֵלֵי עוֹד בַּדְּבַר הַזֶּה:****וְהוּא רָגַז מִן קֶדֶם יֵי עָלֵי בְּדִילְכוֹן. וְלֹא קִבֵּיל מִנִּי. וַאֲמַר יֵי לִי סָגִי לֶךְ.**

— רס"י —

הַמְּמַחֲזֵן בְּיָדוֹ כְּשֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וְלַעֲבֹר
עַל מִדּוֹתָיו, אֵתָּה אֵין מִי יִמְחָה בְּיָדְךָ אִם
תִּמְחֹל לִי וּתִבְטֵל גְּבוּרָתְךָ. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ אֵתָּה
הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדְךָ מִלְּחֻמֵּי סִיחּוֹן
וְעוֹג, בְּדַכְתִּיב (דְּכִיִּס ג, 6) רָאָה הַחֲלוּתִי תַת
לְפָנֶיךָ, הִרְאֵנִי מִלְּחֻמֵּי שְׁלֹשִׁים וְאַחַד מְלָכִים:
כֹּה אֶעֱבֹרָה נָא. אֵין נָא אֵלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה:
הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה. זֶה יְרוּשָׁלַיִם: וְהַלְבֵּנוּ. זֶה
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: כִּי וַיַּתְעִבֵר ה'. נִתְמַלֵּא חֶמֶד:
לְמַעַנְכֶם. בְּשִׁבְלֵכֶם, אֵתָּם גְּרַמְתֶּם לִי. וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (תְּכִלִּים קו, 3) וַיִּקְצִיפוּ עָלַי מִי
מִרִיבָה וַיִּרְע לְמִשְׁהָ בַּעֲבוּרִי: רַב לֶךְ. שְׁלֹא

אֵתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדְךָ. פֶּתַח
לְהִיט עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, אָף עַל פִּי שְׁנִיגוּרָה
גְּבוּרָה. אוֹמֵר לוֹ מִמֶּךָ לְמִדָּתִי, שְׁאִמְרָתִי לִי
(שְׁמוֹת 33, 1) וְעֵתָּה הִנֵּיחָה לִי, וְכִי תוֹפֵס הִיִּיתִי
בָּךְ, אֵלָא לְפִתּוֹחַ פֶּתַח, שְׁכִי תִלּוֹי לְהִתְפַּלֵּל
עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ כֵן הִיִּיתִי סְבוּר לַעֲשׂוֹת עֲכָשִׁיו:
אֵת גְּדֻלָּתְךָ. זֶה מִדַּת טוֹבָךָ וְכֵן הוּא אוֹמֵר
(זְמַדְרֵי יד, 10) וְעֵתָּה יִגְדֵּל נָא כֹחַ ה': וְאֵת
יָדְךָ. זֶה יְמִינְךָ, שְׁהִיא פְּשׁוּטָה לְכָל בָּאֵי עוֹלָם:
הַחֲזִיקָה. שְׁאֵתָּה כּוֹבֵשׁ בְּרַחֲמִים אֶת מִדַּת
הַדִּין הַחֲזִיקָה: אֲשֶׁר מִי אֵל וְגוֹי. אֵינְךָ דּוֹמָה
לְמֶלֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹעֲצִין וְסִנְקֵתִדְרִין

תפסיר רס"ג

חספד. לא תזיד פי מסאלתי פי
הדיא אלבאב: כז) לכן אצעד
אלי ראס אלקלעה. וארפע
עינאד. גרבא ושטאלא.
וגנובא ושרקא ואנצ'רהא
בעינאד. פאנד לא תגוז הדיא
אלארדן: כח) וקר יהושע
ושדדה ואידה. פאנה יעבר.
בין ידי הולאי אלקום
והו ינחלהם אלבלד אלדי
תראה: כט) תם גלסנא פי
אלואד. מפא ילי בית פעור:

לא תוסיף. למללא קדמי. עוד בפתגמא
הדין: **כי עליה ראש הפסגה**
ושא עיניך ימה וצפנה
ותימנה ומזרחה וראה
בעיניך כי לא תעבר את-
הירדן הזה: סק לריש רמתא. וזקף
עינך. למערבא ולצפונא. ולדרומא
ולמדנחא וחזי בעינך. ארי לא תעבר ית
ירדנא הדין: **כח וצו את יהושע**

ותזקהו ואמצהו כי הוא יעבר לפני העם הזה
והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה:
ופקיד ית יהושע ותקיפהי ואלימהי. ארי הוא יעבר. קדם עמא הדין.
והוא יחסינ יתהון. ית ארעא דתחזי: **כט ונשב בגיא מול**
בית פעור: ויתבנא בחלתא. לקביל בית פעור: **פ**

— רס"י —

לפניהם ינחלו. ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה
מוצא בששלח מן העם אל העי והוא ישב
(יכוש ז, ט) ויבו מהם אנשי העי וגוי (שם ז, י).
וכיון שנפל על פניו אמר לו קום לך. קם לך
פתיב. אתה הוא העומד במקומך ומשלח את
בני למלחמה. למך זה אתה נפל על פניך.
לא כך אמרתי למשה רבך אם הוא עובר.
עוברין. ואם לאו. אין עוברין: **כט ונשב**
בגיא וגוי. ונצמדתם לעבודה זרה ואף על פי
כן (דברים ז, ט) ועתה ישראל שמע אל החקים
והכל מחול לך ואני לא זכיתי למחל לי:

יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן
ומפציר. דבר אחר רב לך הרבה מזה שמוור
לך. רב טוב הצפון לך: **כז וראה בעיניך.**
בקשת ממני (פסוק כט) ואראה את הארץ
הטובה. אני מראה לך את כל שצאמר
(דברים לד, ט) ויראהו ה' את כל הארץ: **כח וצו**
את יהושע. על הטרדות ועל המשאות ועל
הריבות: **ותזקהו ואמצהו.** בדברך. שלא
ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך
סופי לענש עליהם. מבטיחו אני כי הוא
יעבור והוא ינחיל: **כי הוא יעבר.** אם יעבור

תפסיר רס"ג

ד ועתה ישראל שמע
אל-הַחֲקִים ואל-

הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר אֲנִי
מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבִאתֶם

וּיְרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן

לָכֶם: וּכְעַן יִשְׂרָאֵל. שְׁמַע לְקִימִיָּא
וּלְדִינִיָּא. דְּאָנָּא. מְלִיף יִתְכוֹן לְמַעַבְדַּ.

בְּדִיל דְּתִיחֹן. וְתִיעֲלוֹן וְתִירְתֹן יִתְּ
אֶרְעָא. דִּי אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתְכוֹן יְהִיב לְכוֹן: ב לֹא תִסְפוּ עַל-

הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצִיָּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ
מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר

אֲנִי מְצִיָּה אֶתְכֶם: לֹא תִסְפוּן. עַל פִּתְגָמָא דְּאָנָּא מִפְּקִיד
יִתְכוֹן. וְלֹא תִמְנְעוּן מִנִּיה. לְמַטָּר. יִתְּ פְּקוּדִיָּא דִּי אֱלֹהֵתְכוֹן. דְּאָנָּא

מִפְּקִיד יִתְכוֹן: ג עֵינֵיכֶם הָרְאוֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה
יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ

אַחֲרֵי בַעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיָּד
מִקֶּרְבָּד: עֵינֵיכֶם חֲזָא. יִתְּ. דְּעַבְדַּ יִּי בְּפִלְחֵי בַעַל פְּעוֹר. אָרִי כָל

• רס"י •

ד ז לֹא תִסְפוּ. כְּגוֹן חֲמֵשׁ פְּרָשִׁיּוֹת בְּתַפְלִין, חֲמִשָּׁת מִינִין בְּלוּלָב, וְחֲמֵשׁ צִיצִיּוֹת, וְכֵן וְלֹא
תִגְרְעוּ:

תפסיר רס"ג

(ד) ואתם אללאזמין. טאעה
אללה רבכם. כלכם אחיא
אליום: ה) אנצ'רו קד עלמתכם.
רסומא ואחכאמא. כמא
אמרני אללה רבי. לתצנעוהא
פי אלבלד. אלד'י אנתם.
צאירין אליה לתחווזה:
(ו) פאחפצ'והא ואעמלו בהא.
לאנהא חכמתכם ופהמכם.
בחצ'רה אללאמם. אד' הם
סמעו הד'ה אלרסום. יקולון
איקינא. אן הד'א אלקביל
אלכפיר. שעב חפים פהים:
(ז) לאן אייה' אמה כבירה. להא
אלאה קריב מנהא. כאללה

גוברא. דהליך בתר בעלא פֿעור. שיציה.

”אלהך מבינך: ואתם

הדבקים ביהוה אלהיכם

חיים כלכם היום: ואתון

דאדביקתון. בדחלתא די אללהכון.

קימין פולכון יומא דין: (שני)

ה ראה | למדתי אתכם

חקים ומשפטים כאשר

צוני יהוה אלהי לעשות כן

בקרב הארץ אשר אתם

באים שמה לרשתה: חזו

דאלפית יתכון. קימין ודינין. כמא דפקדני ”אלהי. למעבד כן. בגו

ארעא. דאתון. עלין לתמן למירתה: ושמרתם ועשיתם

כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים

אשר ישמעון את כל-החקים האלה ואמרו

רק עם-חכם ונבון הגוי הגדול הזה: ותשרון

ותעבדון. ארי היא חכמתכון וסוכלתנותכון. לעיני עממיא. דישמעון.

ית כל קימייא האלין. ויימרון. לחוד עם חפים וסוכלתן. עמא רבא

הדין: כי מי-גוי גדול אשר-לו אלהים קרבים

— רש"י —

ו ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגוי. בזאת תחשבו
חכמים ונבונים לעיני העמים:

וזלק הדקדוק: לעשות כן בקרב הארץ. תיבת כן בזקף קטן דלא כדפוסים וכ"כ א"ת.

תפסיר רס"ג

אליו ביהוה אלהינו

בכל-קראנו אליו: ארי מן עם

רב. דליה אלה קריב ליה לקבלא

צלותיה בעדן עקתיה. ביי אלהנא, בכל

עדן דאנחנא מצלן קדמוהי: וימי

גוי גדול אשר-לו חקים

ומשפטים צדיקים בכל

התורה הזאת אשר אנכי

נתן לפניכם היום: ומן עם רב.

דליה. קימין ודינין קשיטין. בכל אוריתא

הדא. דאנא. יהיב קדמיכון יומא דין: ט רק השמר לך

ושמר נפשך מאד פן-תשכח את-הדברים

אשר-ראו עיניך ופן-יסורו מלבבך כל ימי

חיך והודעתם לבניך ולבני בניך: לחוד. אסתמר

לך וטר נפשך לחדא. דלמא תתנשי ית פתגמא דחזאה עינך. ודלמא

יעדון מלבך. כל יומי חיך. ותהודענן לבנך ולבני בנך: ד יום

אשר עמדת לפני יהוה אלהיך בחרב באמר

יהוה אלי הקהל-לי את-העם ואשמעם

רבנא. מתא מא דעונאה:

(ח) ואייה' אמה כבירה. להא

רסום ואחכאם עאדלה. כגמיע

הדיה אלתורייה. אלדי אנא

תאליהא עליכם אליום:

(ט) וכיאצה אחתרו ואחפין

נפסד גדא. כלא תנסא

אלכלאם אלדי ראתה עינאך.

ולא יזול מן קלבך. טול אייאם

תיאתך. כל ערפה לאבנד ואבן

אבנד: (י) פי יום וקפת בין ידי

אללה רבך ענד חריב. חין קאל

אללה לי אגמע לי אלקום. חתי

אסמעם כלאמי. לפי יתעלמו

— רס"י —

ח חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקבלים: ט רק השמר לך וגוי פן תשכח את הדברים. אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תחשבו חכמים וגבונים ואם תעזבו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים: י יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחרב אשר ראיתם את הקולות ואת

תפסיר רס"ג

אן זכאפונג. טול אלאים
אלדי הם מקימין אחיא עלי
אלארץ. ויעלמון בניהם:
יא) ותקדמתם ונקפתם אספל
אלגבל. והו משתעל באלנר
אלי כבד אלסמא. וחיט בזה
סואד אלגים ואלצ'באב:
יב) פכלמכם אללה מן לדן
אלנר. פכנתם סאמעין
אלכלאם. ושבחא לם תרון סוא
אלצות פקט: יג) ואכ'ברכם
בעדה. אלדי אמרכם אן
תעמלו בזה אלעשר אלכלמאת.
וכתבהא עלי לוחי אלחגארה:

אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן
לִירְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים
אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה
וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: יומא.

דקמתא. קדם יי אלהך בחורב. פד אמר
יי לי. פנוש קדמי ית עמא. ואשמענון ית
פתגמי. דילפון למדחל קדמי. כל יומיא
דאנון קימין על ארעא. וית בניהון ילפון:

וְתַעֲמְדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר
בְּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם

✠ טַבַּר בְּסִפְרֵי תִיכּוֹן ✠

חֲשֹׁךְ עָנָן וְעֶרְפֶּל: וקריבתון וקמתון בשפולי טורא. וטורא.

בְּעֵר בָּאִישָׁתָא עַד צִית שְׁמַיָּא. חשוכא עננא ואמשתא: יב וידבר
יהוה אליכם מתוך האש קול דברים אתם
שומעים ותמונה אינכם ראים זולתי קול: ומליל
יי. עמכון מגו אישתא. קל פתגמין אתון שמעין. ודמו. ליתכון חזון
אלהין קלא: יג ויגד לכם את-בריתו אשר צוה
אתכם לעשות עשרת הדברים וכתבם
על-שני לוחות אבנים: וחוי לכוון ית קימיה. דפקיד יתכוון
למעבר. עשרא פתגמין. וכתבנון על תרין לוחי אבניא:

— רס"י —

הלפידים: ילמדון. ילפון, לעצמם: ילמדון. יאלפון, לאחרים:

תפסיר רס"ג

יד) ואמרני פי ד'אלד אלוקת.
באן אעלמכם רסומא
ואחכאמא. אעמלודא פי
אלבלד. אלד'י אנתם גאיוון
אליה לתחוזוה: טו) פאחד'רו
גדא עלי נפוסכם. פאנכם לם
תרון שבדא. פי יום כ'אטבכם
אללה. פי חריב מן וסט אלנר:
טז) כלא תהלכוהא פתצענו
לכם פסלא עלי שכל כל שכי'.
מן ד'כר או אנת'י: יז) או שכל
מן בהאים אלארץ. או שכל
מן טאיר ד'ו גנאח. אלד'י וטיר
פי אלסמא: יח) או שכל מומא

יד) ואתי צוה יהוה בעת
ההוא ללמד אתכם חקים
ומשפטים לעשותכם אתם
בארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה: ויתי. פקיד יי
בעדנא ההוא. לאלפא יתכון. קימין
ודינין. למעבדכון יתהון. בארעא.
דאתון. עברין לתמן למירתה:
מאד ונשמרתם

לנפשיכם כי לא ראיתם
כל-תמונה ביום דבר יהוה אליכם בחורב
מתוך האש: ותסתמרון לחדא לנפשתיכון. ארי לא חזיתון כל
דמו. ביומא. דמליל יי עמכון. בחורב מגו אישתיא:
טז) פן-תשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת
כל-סמל תבנית זכר או נקבה: דלמא תחבלון.
ותעבדון לכון. צלם דמות כל צורא. דמות דבר או נוקבא:
יד) תבנית כל-בהמה אשר בארץ תבנית
כל-צפור כנף אשר תעוף בשמים: דמות. כל
בערא דבארעא. דמות כל צפר גפא. דפרח באויר רקיע שמיא:
יח) תבנית כל-רמש באדמה תבנית כל-דגה

— רס"י —

יד) ואתי צוה ה' בעת ההוא ללמד אתכם. תורה שבעל פה: טז) סמל. צורה:

וזלק הדקדוק: יד) ואתי צוה יי. ס"א תיבת ואתי ברביע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

ידב עלי' אלארץ. או שכל מן אלסמך. אלד' פי אלמא תחת אלארץ: יט) וכלא תרפע עינאך אלי' אלסמא. ותנצ'ר. אלשמס ואלקמר ואלכואכב. וסאיר נגום אלסמא. ותזול. ותסגד להא ותעבדהא. אלד' בת' נורהא אללה רבך. לגמיע אלשעוב. אלד' תחת גמיע אלסמא: כ) ואנתם אצטפאכם אללה. ואכ'רגכם מן שביה בכור אלחדיד מן מצר. לתכוננו לה. שעב צפוח כהד'א אליוס: כא) ואד' קד וגד אללה עלי

אֲשֶׁר-בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
דְּמוּת. כָּל רַחֲשָׁא דְּבִארְעָא. דְּמוּת. כָּל
נוּגֵי דְּבַמְיָא מְלָרַע לְאֶרְעָא: יט) וּפְנֵי-
תְשָׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה
וְרֵאִיתָ אֶת-הַשָּׁמַשׁ וְאֶת-
הַיָּרֵחַ וְאֶת-הַכּוֹכָבִים כָּל
צִבְאָה הַשָּׁמַיִם וְנִדְחַת
וְהַשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַּדְתָּם
אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

אַתֶּם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם: וְדַלְמָא
תַּזְקוּף עֵינֶךָ לְשַׁמְיָא. וְתַחֲוִי. ית שמשא וית סיהרא וית כוכביא. כל
חילי שמיא. ותטעי. ותסגוד להון ותפלחנין. דזמין. יי) אלהך יתהון.
לכל עממיא. תחות כל שמיא: כ) ואתכם לקח יהוה
ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו
לעם נחלה פיוס הוה: ויתכון קריב יי) לדחלתיה. ואפיק
יתכון. מכורא דברזל ממצרים. למהוי ליה. לעם אחסנא פיוסא
הדין: כא) ויהוה התאנף-בי על דבריכם וישבע
לבילתי עברי את-הירדן ולבילתי-בא אל-

רס"ד

וכן הוא אומר (תכליס לו, ג) כי החליק אליו
בעיניו למצא עונו לשנא: כ) מכור. הוא כלי
שמזקקים בו את הזהב: כא) התאנף. נתמלא
רוגז: על דבריכם. על אודותיכם על
עסקיכם:

יט) ופני תשא עיניך. להסתכל בדבר ולתת
לב לשוב לטעות אחריהם: אשר חלק וגוי
לכל העמים. להאיר להם. דבר אחר
לאלהות. לא מנען מלטעות אחריהם, אלא
החליקם בדברי הבליהם לטרום מן העולם.

תפסיר רס"ג

הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: וּמִן
 קֶדֶם יְיָ הוּא רָגַז עָלַי עַל פִּתְגָּמִיכֹן. וְקִיִּים.
 בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְרֵי יְת יִרְדְּנָא. וּבְדִיל
 דְּלֹא לְמִיעַל לְאַרְעָא טְבָתָא. דִּי אֱלֹהֶךְ;
 יְהִיב לָךְ אַחֲסָנָא: כִּי אֲנֹכִי מֵת
 בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר
 אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים
 וִירְשֶׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ

בְּסִבְבָּכֶם וְקִסֶּם לֹלֵא אַעֲבֹר
 אֶל־אֶרְדֵּן. וְלֹלֵא אֶדְכֹּל אֶלְבָּלֵד
 אֶלְגִּיִּיד. אֶלְדִּי אֶלְלֵה רַבָּךְ
 מְעַסִּיד נַחֲלָה: כִּב) וְאַנָּא מְאִית
 פִּי הָדִיא אֶלְבָּלֵד. לֹא אַעֲבֹר
 אֶל־אֶרְדֵּן. וְאַנְתֶּם עֲאֲבְרוּהָ.
 פִּתְחִיזוּ דִּיאֶלְךְ אֶלְבָּלֵד אֶלְגִּיִּיד:
 כג) אַחֲדִירוּ אֵן תִּנְסוּ עֵהָד
 אֶלְלֵה רַבָּכֶם. אֶלְדִּי עֵהָדָה
 מְעַכֶּם. פִּתְצַנְעוּ לָכֶם פִּסְלָא.
 שְׁבַה כָּל מָא נְהַאֲךְ עֵנָה אֶלְלֵה
 רַבָּךְ: כד) לֹאֵן עֲקָאֵב אֶלְלֵה

הַטּוֹבָה הַזֹּאת: אֲרִי אָנָּא. מְאִית בְּאַרְעָא הָדָא. לִית אָנָּא עֹבֵר
 יְת יִרְדְּנָא. וְאַתּוֹן עֹבְרִין. וְתִירְתּוּן: יְת אַרְעָא טְבָתָא הָדָא:
 כג) הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל
 תְּמוּנֹת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אֲסַתְּמְרוּ לְכוֹן.
 דְּלִמָּא תִתְנַשּׁוּן יְת קִימָא דִּי אֱלֹהֵכֹן. דְּגִזֹּר עִמָּכֹן. וְתַעֲבֹדוּן לְכוֹן צִלָּם
 דְּמוֹת כּוֹלָא. דְּפַקְדֹּךְ יְיָ אֱלֹהֶךְ: כד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִשׁ

• רש"י •

כג) כִּי אֲנֹכִי מֵת וְגוֹי אֵינֶנִּי עֹבֵר. מֵאַחַר עֹבְרִין: כג) תְּמוּנֹת כָּל. תְּמוּנֹת כָּל דְּבָר:
 שְׁמֵת מִהִיכָן יַעֲבֹר, אֵלֹא אֵף עֲצֻמוֹתֵי אֵינִם אֲשֶׁר צִוָּךְ ה'. אֲשֶׁר צִוָּךְ עָלְיוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת:

זֶלֶק הַלְקָדוֹק: כג) כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ. תִּיבַת אֲנֹכִי בְּרַבִּיעַ בְּכָל הַתִּיגָאן וְהַמִּתְכֹּוֹן בְּזֹה יִמְצָא
 טוֹב טַעַם וְדַעַת. וְכַשְׁתִּדְקֶךָ בְּמִקְרָאוֹת לֹא תִמְצָא שְׁנוֹכַר שֵׁם מִיתָה סְמוּךְ לְשֵׁם מִשָּׁה. וְיִמֵּת שֵׁם
 מִשָּׁה בָּאָה מִלֵּת שֵׁם וְהַפְסִיקָה וְכֵן מִשָּׁה עֲבָדִי מֵת הַפְסִיקָה תִּיבַת עֲבָדִי בְּאַמְצַע כִּי סוּדוֹ עַץ
 הַחַיִּים. וְעֵינִן בְּזוּהַר שְׁמוֹת דָּף קַע"ד ע"א וּבִפְרִשְׁתָּ בְּרֵאשִׁית דָּף כ"א ע"ב וּדָף ל"ז וְרִישׁ דָּף ל"ח
 וּדָף נ"ג ע"א וּבִפְרִשְׁתָּ וִיחִי דָף רכ"א ע"א וּבִפְרִשְׁתָּ שְׁמִינִי וּבִפְרִשְׁתָּ אַחֲרֵי מוֹת וּבְרַעֲיָא מִהִימְנָא
 מִשְׁפָּטִים. פִּירוּשׁ עַץ חַיִּים עַץ הַיּוֹנֵק מִן הַחַיִּים הֵם חו"ב ע"ש:

תפסיר רס"ג

רַבֵּךְ נֶאֱדָר אֶפְאֵלָהּ. הוּא אֶלְטָאִיק
אֶלְמַעְאִקָב: (כה) וְאֶדְיָא אֶוֹלְדָתִם
בְּנִין וּבְנֵי בְנִין. וְעִתְקִתֶּם פִּי
אֶלְבִּלְד. פֶּאֶפְסִדְתֶּם. בָּאֵן עֲמִלְתֶּם
פִּסְלָא מִן כָּל שִׁבְהָ. וּפְעִלְתֶּם
אֶלְשֶׁר. בֵּין יְדֵי אֶלְלָה רַבְּכֶם
וְאֶסְכִּיטְמִוּהָ: (כו) קֹדֶד אֶשְׁהִידֶת
עֲלֵיכֶם מִן אֱלֹהִים אֶלְסִמְאֻואַת
וְאֶלְאֶרֶץ. אֲנַכֶּם סִתְבִּידוֹן
סְרִיעָא. עֵן אֶלְבִּלְד. אֶלְדִּי
אֲנַתֶּם עֶאֱבְרִין אֶלְאֶרְדֵּן אֶלִּיהָ
לְתַחֲוִוָּה. וְלֹא תִטּוֹל מִדְתְּכֶם
פִּיהָ. בֹּל אֲנַפְאֶדְיָא תִנְפַּדִּין:
(כו) וַיְבַדְּכֶם אֶלְלָה פִּי מֵא

כֹּלָא. וְתַעֲבֹדוֹן דְּבִישׁ. קֹדֶם יי אֱלֹהֶךְ לְאֶרְגֹּזָא קִדְמוּהִי:
כֹּד הָעִידִיתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
כִּי־אֲבַד תֵּאֲבֹדוּן מִהֵר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תֵאֲרִיכּוּן
יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמָדוּן: אִסְהִידִית בְּכוּן יוֹמָא
דִּין יַת שְׁמִיָּא וְיַת אֶרְעָא. אֲרִי מִיבַד תִּיבִידוֹן בְּפִרְיעַ. מֵעַל אֶרְעָא.
דִּאֲתוֹן. עֹבְרִין יַת יַרְדֵּנָא. לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ. לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עֲלֶיהָ. אֲרִי
אֲשִׁתִּיּצָאָה תִשְׁתִּיּצוֹן: כֹּד וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים

— רס"י —

לְוִנוֹשְׁנָתֶם, כְּדִי שְׁלֹא יִתְקַים בְּהֶם (פסוק כו) כִּי
אֲבַד תֵּאֲבֹדוּן וְזֶהוּ שְׁנֶאֱמַר (דניאל ט, יד) וַיִּשְׁקֹד
ה' עַל הָרַעָה וַיְבִיאָהּ עֲלֵינוּ כִּי צָדִיק ה'
אֶלְהֵינוּ, צָדָקָה עָשָׂה עִמָּנוּ שְׁמַהֵר לְהִבְיָאָה
שְׁתֵּי שָׁנִים לִפְנֵי זְמַנָּה: כֹּד הָעִידִיתִי בְּכֶם.
הֲנִי מְזַמֵּן לְהִיּוֹת עֲדִים שְׁהִתְרִיתִי בְּכֶם:

אֶכְלָה הוּא אֵל קִנָּא: אֲרִי יי
אֱלֹהֶךְ. מִימְרִיהָ אִישָׁא אֶכְלָא הוּא. אֵל

קִנָּא: פ טִיִּלְדִּיטְטִד בִּסְפָרִי תִיטָן כֹּד כִּי־

תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בְנִים

וְנוֹשְׁנָתֶם בָּאֶרֶץ וְהַשְׁחַתֶּם

וְעַשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוֹנֹת כָּל

וְעַשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי

יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: אֲרִי

תִּלְדוֹן בְּנִין וּבְנֵי בְנִין. וְתַתְּעִתְקוֹן

בָּאֶרְעָא. וְתַחֲבִלוֹן. וְתַעֲבֹדוֹן צִלָּם דְּמוֹת

כֹּלָא. וְתַעֲבֹדוֹן דְּבִישׁ. קֹדֶם יי

הָעִידִיתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ

כִּי־אֲבַד תֵּאֲבֹדוּן מִהֵר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם

עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תֵאֲרִיכּוּן

יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמָדוּן: אִסְהִידִית בְּכוּן יוֹמָא

דִּין יַת שְׁמִיָּא וְיַת אֶרְעָא. אֲרִי מִיבַד תִּיבִידוֹן בְּפִרְיעַ. מֵעַל אֶרְעָא.

דִּאֲתוֹן. עֹבְרִין יַת יַרְדֵּנָא. לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ. לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עֲלֶיהָ. אֲרִי

אֲשִׁתִּיּצָאָה תִשְׁתִּיּצוֹן: כֹּד וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים

כֹּד אֵל קִנָּא. מִקְנָא לְנֶקֱוֹם אֲנַפְרִימִיט בִּלְעִי

[חֲמָה] מִתְחַרָּה עַל רְגִזוֹ לְהַפְרַע מֵעוֹבְדֵי עֲבוּדָה

וְזֶה: כֹּד וְנוֹשְׁנָתֶם. רְמִזוֹ לָהֶם שְׁיִגְלוּ מִמִּנְהָ

לְסוּף שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה,

כְּמִנְיָן וְנוֹשְׁנָתֶם. וְהוּא הַקָּדִים וְהַגָּלָם לְסוּף

שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְהַקָּדִים שְׁתֵּי שָׁנִים

תפסיר רס"ג

וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסֶּפֶר
 בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה
 אֶתְכֶם שְׁמָהּ: וַיְבַדֵּר יי. יִתְּבוֹן
 בִּינִי עֲמֻמִּיָּא. וְתִשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּמִנָּן.
 בְּעֲמֻמִּיָּא. וַיְדַבֵּר יי. יִתְּבוֹן לְתַמָּן:
 כח וְעַבְדֶּתֶם-שָׁם אֱלֹהִים
 מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן
 אֲשֶׁר לֹא-יִרְאוּן וְלֹא
 יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאכְלוּן וְלֹא
 יִרְיֻחוּן: וְתִפְלָחוּן תַּמָּן לְעֲמֻמִּיָּא פְלָחִי
 טעוּתָא. עוֹבֵד יְדֵי אֲנָשָׁא. אָעָא וְאִבְנָא. דְּלֹא חֲזֹן וְלֹא שְׁמַעִין. וְלֹא
 אֲכָלִין וְלֹא מְרִיחִין: כט וּבִקְשֶׁתֶּם מִשָּׁם אֶת-יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וּמִצֵּאתָ כִּי תִדְרָשׁוּ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-
 נַפְשֶׁךָ: וְתִתְּבָעוּן מִתַּמָּן. יֵת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתִשְׁכַּח. אַרִי תִבְעִי
 מִן קְדָמוּהִי. בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: ל בַּעֲרֵךְ לֶךָ וּמִצֵּאֹודָךְ כָּל
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבַּת עַד-
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְעֵתָ בְּקִלּוֹ: כד תִּיעֹזֵק לָךְ. וַיִּשְׁכַּחוּנָךְ.
 כה כָּל פְּתֻמִּיָּא הָאֵלִין. בְּסוֹף יוֹמִיָּא. וְתִתְּנוּב לְדְחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶךָ. וְתִקְבִּיל
 לְמִימְרֵיהּ: דא כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ

בין אלאמם. ויתבקון רהט ד'ו
 אחצא. פי מא בין אלאמם.
 אלד'י יסוקכם אללה אלי ת'ם:
 כח) ותכידמון ת'ם מעבודאדת.
 מן צנעה' אידי אלנאס. מן
 כ'שב וחגארה. מא לם תבצר
 ולא תסמע. ולא תאפל ולא
 תשתם: כט) פתטלבו מן ת'ם
 אללה רבכם ותגדוה. אד'
 תלתמסוה. מכ'לצא בכל קלבך
 ונפסד: ל) ואדיא ציאק בד.
 ונאלתך. גמיע הד'ה אלאמור
 פי אכיר אלאימם. פתוב אלי
 אללה רבך. ואקבל אמרה:
 לא) לאן אללה רבך טאיק

— רס"י —

כח וְעַבְדֶּתֶם שָׁם אֱלֹהִים. כתר גומו. עובדים להם: לא לא ירפך. מלחחזיק בך
 משאתם עובדים לעובדיהם כאלו אתם בידיו. ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא.

תפסיר רס"ג

רחום. לא יכילך ולא יתרכך.
ולא ינסא עהד אבאיד אלד'י
קסם בזה להם: לב) ואלאן
פאסאל ען אלאיאם אלאואיל
אלד'י סלפת מן קבלד. מן יום
כ'לק אללה אדם עלי אלארץ.
ומן טרף אלסמא אלי טרפהא.
הל פאן קט מת'ל הד'א
אלאמר אלעצ'ים. או סמע
מת'לה: לג) והל סמעת אפה
צות אללה. מכלמהא מן וסט
אלנר. כמא סמעת אנת
פעאשת: לד) או רפע אללה לה

וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח
אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לָהֶם: אֲרִי אֱלֹהָ רַחֲמָנָא יי
אַלְהֶךָ. לֹא יִשְׁכַּחְנֶךָ וְלֹא יַחְבִּלְנֶךָ. וְלֹא
יִתְנִשִּׁי יָת קִימָא דְאַבְהָתְךָ דְּקִים לְהוֹן:
לכ כי שאל-נא לימים
ראשנים אשר-היו לפניך
למן-היום אשר ברא
אלהים | אדם על-הארץ

וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם הִנְהִיָּה
בְּדִבְרֵי הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע כְּמָהוּ: אֲרִי שָׁאֵל
בְּעֵן לְיוֹמִיָּא קַדְמָאִי דְּהוּ קְדָמְךָ. לְמֵן יוֹמָא דְּבָרָא יי אָדָם עַל אַרְעָא.
וּלְמַסִּיפֵי שָׁמַיָּא וְעַד סִיפֵי שָׁמַיָּא. הִהוּהּ. בְּפִתְגָמָא רַבָּא הַדִּין, אוֹ
הַאֲשַׁתְּמַע דְּכֻתִּיָּה: לג הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר
מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר-שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיְחִי: הַשְּׁמַע
עָמָא קַל מִימְרָא דִּי. מִמְלִיל מְגוֹ אִישְׁתָּא, כְּמָא דְּשִׁמְעַתָּא אֹת
וְאִתְקִים: לד | הַנִּסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי

— רס"י —

הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוטו.
ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה
מן הארץ עד השמים והוא השעור עצמו
אשר מקצה אל קצה: הנהייה בדבר הגדול
הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגוי:
לד הנסה אלהים. הכי עשה נסים שום
אלוה, לבא לקחת לו גוי וגוי. כל ההיין

לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאצלו.
וכן אחזתיו ולא ארפנו (שכ"ט ג ד), שלא ננקד
ארפנו. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל
ומתפעל, כמו (מלכים ב' ד, כז) הרפה לה, תן
לה רפיון (דברים ט, יד) הרף ממני, התרפה
ממני: לז לימים ראשונים. על ימים
ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל

הִרְאֵת לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד
מִלְבָּדוֹ: אֵת אֶתְחַזִּיתָא לְמַדַּע. אָרִי יי הוּא אֱלֹהִים לִית עוֹד בָּר
מִבִּיחָה: לִי מִן־הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹל לְיִסְרֵךְ
וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאֵךְ אֶת־אֲשׁוּ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרִיו
שָׁמַעַת מִתּוֹךְ הָאָשׁ: מִן שְׁמַיָּא. אֲשַׁמְעֵךְ יְת קָל מִימְרֵיה
לְאַלְפוֹתֶךָ. וְעַל אֲרֻעָא. אֲחַזִּיךְ יְת אִישְׁתִּיָּה רַבְתָּא. וּפְתַגְמוּהִי שְׁמַעְתָּא

הִלְלוּ תַמִּיּהוֹת הָאֵל, לִכְפֹּר נִקְדוּת הָאֵל בְּחֹסֶן
פֶּתַח הַנְּהִיָּה, הַנְּשַׁמֵּעַ, הַנִּסְהָה, הַשֹּׁמֵעַ:
בְּמַסּוֹת. עַל יְדֵי נְסִינּוֹת הַדּוֹיִעַם גְּבוּרֹתָיו,
בְּגוֹן (שְׁמוֹת ס, ט) הַתַּפְּאֵר עָלֶי, אִם אוֹכֵל
לַעֲשׂוֹת כֵּן, הָרִי זֶה נְסִיּוֹן: **בְּאוֹתוֹת.** בְּסִימָנִין
לְהֶאֱמִין שֶׁהוּא שְׁלוּחֹו שְׁלֹמֶקוֹם, בְּגוֹן
(שְׁמוֹת ז, ח) מֶה זֶה בִּידְרִי: **וּבְמוֹפְתִים.** הֵם

תפסיר רס"ג

לז) וְדִיאֲלֶךְ בַּעַד מֵא אֲחָב
אֲבֹאֲדֶךְ. וְאֲכִיתָאֵר נִסְלָהֶם מִן
בַּעֲדָהֶם. וְאֲכִירָגֶךְ בְּרָצִיָאָה.
בְּקוּוֹתָהּ אֲלַעְצִימָה מִן מִצֵּר:
לח) לִיקְרָךְ אֲמָמָא. אֲכַתִּיר
וְאֲעֵצִים. מִנֶּךְ מִן בִּין יָדִיד.
לִידְכִלֶּךְ. לִיעֲטִיד בְּלִדְהֶם. נַחֲלָה
כָּמָא תִרִי אֱלִיִּים: לט) פֶּאֶעֱלֶם
דִּיאֲלֶךְ. וְאֲרִידָהּ פִי קִלְבֶּךְ. אֵן
אֱלִלָהּ הוּא אֱלֵאלָאָה. פִי
אֲלִסְמֵאֻוֹת אֲלַעֲלִיא וְאֲלֵאֲרִי
אֲלִסְפִּלָּא. לֹא סוּוֹה: מ) וְאֲחַפִּי
רְסוּמָה וְנִצִּיָאָה. אֱלִתִי אֲנִי
אֲמִרָךְ בְּהֵא אֱלִיִּים. לְפִי יִכְיָאֵר
לֶךְ. וְלִבְנִיד מִן בַּעֲדֶךְ. וְלִפִּי

מִגֹּא אִישָׁתָא: לו) וְתַחַת כִּי אֶהָב
אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזִרְעוֹ
אֲחֵרִיו וַיִּצְאֶךָ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ
הַגָּדֹל מִמִּצְרַיִם: וחלף. אֲרִי רַחִים
יֵת אֲבָהֶתְךָ. וְאֲתִרְעִי בְּבִנְיָהוֹן בְּתִרְיָהוֹן.
וְאֲפִקֶךָ בְּמִימְרִיהָ. בְּחִילִיָּה רַבָּא מִמִּצְרַיִם:
לז) לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֻלִּים
וְעֵצָמִים מִמֶּךָ מִפְּנֶיךָ
לְהִבְיֹאֲךָ לְתַת־לֶךְ אֶת־
אֶרֶצָם נַחֲלָה בַּיּוֹם הַזֶּה:

לְתִרְכָּא. עֲמָמִין. רַבְרַבִּין וְתַקִּיפִין. מִנֶּךְ מִן

קִדְמָךְ. לְאֲעֻלּוֹתְךָ. לְמַתֵּן לֶךְ יֵת אֲרַעֲהוֹן. אֲחַסְנָא בַּיּוֹמָא הַדִּין:
לט) וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל־לִבְבְּךָ כִּי יְהוָה
הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מַמְעַל וְעַל הָאָרֶץ
מִתַּחַת אֵין עוֹד: וְתִדַּע יוֹמָא דִּין. וְתַתִּיב לְלִבְךָ. אֲרִי יי) הוּא
אֱלֹהִים. דְּשַׁכִּנְתִּיהָ בַּשָּׁמַיָא מַלְעִילָא. וְשָׁלִיט עַל אֲרַעָא מְלַרְעָ. לִית
עוֹד: מ) וְשִׁמְרָתָּ אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר
אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ

— רס"ד —

נֶגֶד אֲבוֹתָם עֲשֵׂה פֶלָא. וְאֵל תִּתְּמָה עַל
שְׁהוֹפִירָם בְּלִשׁוֹן יְחִיד, שְׁהוֹרִי כְּתָבָם בְּלִשׁוֹן
יְחִיד וַיִּבְחַר בְּזִרְעוֹ אֲחֵרִיו: לז) מִמֶּךָ מִפְּנֶיךָ.
סְרַסְחוֹ וְדִרְשָׁהוּ לְהוֹרִישׁ מִפְּנֶיךָ גּוֹיִם גְּדֻלִּים
וְעֵצָמִים מִמֶּךָ: בַּיּוֹם הַזֶּה. כֹּאֲשֶׁר אֲתָה

לז) וְתַחַת כִּי אֶהָב. וְכָל זֶה תַּחַת אֲשֶׁר אֶהָב:
וַיִּצְאֶךָ בְּפָנָיו. כֹּאֲדָם הַמְּנַהִיג בְּנֵו לְפָנָיו
שְׁנֵאֲמֵר (שְׁמוֹת יד, יט) וַיִּסַּע מִלֵּאֲךָ הָאֱלֹהִים
הַהוּלָף וְגוֹי וְלֵלָךְ מֵאֲחֵרֵיהֶם. דְּבַר אֲחֵר וַיִּצְאֶךָ
בְּפָנָיו בְּפָנֵי אֲבוֹתָיו, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמֵר (תְּכִלִּים עח, יז)

תפסיר רס"ג

תטול מִדֶּתֶד. פִּי אֶלְבֵּלֶה. אֶלְדִּי
אֶלְלֶה רֶבֶךְ. מַעֲטִיד טוֹל
אֶלְזֶמֶן: (מא) חִינְאֵדִין אֶפְרוֹ
מוֹסִי תִּלְאֵתִי קָרָא. פִּי גִאֲנֵב
אֶלְאֶרְדֵּן אֶלְשֶׁרֶקִי: (מב) לִיהֶרֶב
אֶלִּיהַ כָּל קֶאֱתֵל. יִקְתֵּל צֶאֱחֻבָּה
בְּגִיר קֶצֶד. וְהוּא גִיר שֶׁאֲנִי לָהּ
מִן אִמִּס וּמֵא קֶבֶלֶה. פִּיהֶרֶב
אֶלִּי וְאַחֲדָה מְנַהֵא פִּיתִיָּא:
(מג) פֶּבֶצֶר פִּי אֶלְבֵּר. פִּי בִלֵּד
אֶלְסֶהֶל מִן בִּלֵּד רֶאוּבֵן. וּרְמוֹת
פִּי גֶרֶשׁ מִן בִּלֵּד גֹּד. וְגוֹלֵן פִּי

אֶחָרִיד וְלִמְעַן תִּתְּנֵנִי
יָמִים עַל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
כָּל-הַיָּמִים: וְתִטֵּר יָת קִימוֹהִי וְיָת

פְּקוּדוֹהִי. דִּיאָנָא מְפַקִּיד לָךְ יוֹמָא דִּין.
דִּי־יִטֵּב לָךְ. וְלִבְנֶךָ בְּתֶרְדֶּךָ. וּבְדִיל דִּתְוִרִּיד
יוֹמִין עַל אֶרְעָא. דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ כָּל

יוֹמִיָּא: פ ❧ דְּבִרְתֵּיךְ בְּסִפְרֵי תִימֵן ❧ (שְׁלִישִׁי)

מֵא אֲזִי יְבַדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ

עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ: בִּבְיָן אֶפְרַיִם
מֹשֶׁה תִּלֵּת קְרוּיָן. בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא. מִדְּנַח שְׁמֶשׁ: מֵב לְנֶס שְׁמָה
רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלִי-דַעַת וְהוּא
לֹא-שֹׁנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנֶס אֶל-אַחַת
מִן-הָעָרִים הָאֵל וְחִי: לְמַעַרְק לְתַמָּן קְטוּלָא. דִּיקְטוּל יָת
חֲבֵרִיהַ בְּלֹא מִדְּעִיָּה. וְהוּא. לֹא שְׁנִי לִיָּה מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקִמּוֹהִי. וְיַעֲרוֹק.
לְחֻדָּא. מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וְיִתְקִים: מֵג אֶת-בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר
בְּאַרְץ הַמִּישֹׁר לְרֶאוּבֵנִי וְאֶת-רֵאמֹת בְּגִלְעָד

— רש"י —

רוֹצֵחַ הַיּוֹם: מֵא אֲזִי יְבַדִּיל. נָתַן לָב לְהַיּוֹת
חֶרֶד לְדָבָר שְׂבִידִילִם. וְאָף עַל פִּי שְׂאִינָן
קוֹלְטוֹת עַד שְׂבִידִלוֹ אוֹתָן שְׂבִאֶרְץ כְּנַעַן.
אָמַר מֹשֶׁה, מִצְוָה שְׂאֶפְשֶׁר לְקַיְמָה אֶקְיָמָה:
בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ. בְּאוֹתוֹ עֶבֶר
שְׂבִמְזֻרְחוֹ שְׂלִירְדֵּן: מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ. לְפִי
שְׁהוּא דְּבֹק, נְקוּדָה רִי"ש בְּחֶטֶף מִזְרַח
שְׂלִשְׁמֶשׁ, מְקוֹם וְרִיחַת הַשָּׁמֶשׁ:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: מֵא מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ. הַרִי"ש בְּשׁוּא קִמָּץ בְּכָל הַתִּיגָאן וּכְתַב מִהַרִּי"ב וְז"ל הַרְאוּ
מִזְרַחָה כְּמוֹ מִדְּבָרָה בֵּית אוֹן, וְנִשְׁתַּנָּה לְשׁוּא מִפְּנֵי הַסְּמִיכוֹת שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ חֲבֵרִיו כִּי פִתַּח הַרִי"ש
תּוֹרָה עַל הַסְּמִיכוֹת עַכ"ל:

תפסיר רס"ג

אלבֹת־נִייה מן בֶּלֶד מְנִשָּׁה:
 (מד) וְהָיָה אֶלְשִׁרְיָעָה. אֶלְתִּי
 תִּלְאָהָא מוֹסִי בְּחִצְרָה בְּנִי
 אֶסְרָאִיל: (מה) וְהָיָה
 אֶלְשִׁוְאָהָד. וְאֶלְדָּסוּם
 וְאֶלְאֲחַפָּאם. אֶלְדִּי אָמַר בְּהָא
 מוֹסִי בְּנִי אֶסְרָאִיל. פִּי כִּרְוֹגָהֶם
 מִן מִצְרָיִם: (מו) פִּי דִיאָד גִּאֲנָב
 אֶלְאָרְדֵּן פִּי אֶלְוָאָד. מָמָא יִלִּי
 בֵּית פְּעוּר. פִּי בֶלֶד סִיחוֹן מֶלֶךְ
 אֶלְאֲמוּרִיָּן. אֶלְמָקִים פִּי חֲשַׁבּוֹן.
 אֶלְדִּי קִתְלָה מוֹסִי וּבְנֵי
 אֶסְרָאִיל. פִּי כִּרְוֹגָהֶם מִן מִצְרָיִם:
 (מז) פְּתָאזוּ בִלְדָהּ. וּבִלְדָּה עוֹג
 מֶלֶךְ אֶלְבֹת־נִייה. וְהָמָא מִלְכִּי

לַגִּדִּי וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן
 לַמִּנְשֵׁי: יֵת בָּצָר בַּמִּדְבָּרָא. בְּאַרְעַ
 מִישָׁרָא לְשִׁבְטֵי רְאוּבֵן. וְיֵת רָאמּוֹת
 בְּגִלְעָד לְשִׁבְטֵי גָד. וְיֵת גּוֹלָן בְּמַתָּן
 לְשִׁבְטֵי דְמִנְשָׁה: מִדֹּ וְזֹאת הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: וְדָא אוֹרִיתָא. דְּסִדֵּר מֹשֶׁה,
 קֹדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מִדֹּ אֵלֶּה הָעֵדוּת
 וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
 דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: אֵלֶּין סִהֲדוּתָא. וְקִימִיא וְדִינִיא. דְּמִלִּיל
 מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּמִפְקָהוֹן מִמִּצְרָיִם: מִדֹּ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
 בְּגִיא מוֹל בֵּית פְּעוּר בְּאַרְעַ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
 אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשַׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: בְּעֵבֶרָא דִּירְדֵּנָא בְּחִלְתָּא.
 לְקַבִּיל בֵּית פְּעוּר. בְּאַרְעַ. סִיחוֹן מֶלֶכָא אֲמֹרָאָה. דִּיתִיב בְּחֲשַׁבּוֹן.
 דְּמַחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּמִפְקָהוֹן מִמִּצְרָיִם: מִדֹּ וַיִּירְשׁוּ אֶת־
 אֶרְצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ | עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מִלְכֵי

• רש"י •

מִדֹּ וְזֹאת הַתּוֹרָה. זֹו שְׁהוּא עֵתִיד לְסִדֵּר אַחֲרֵי
 פְּרִשָּׁה זֹו: מִכֹּ אֵלֶּה הָעֵדוּת וְגוֹי אֲשֶׁר דִּבֶּר.

שְׁמֵן דְּמִוִּיר (מ) שְׁם מֹשֶׁה. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בִּינֵיהֶם.

תפסיר רס"ג

אלאמורין. אלדי פי גאנב
אלארדן אלשרקי: מח) מן
ערוער. אלדי עלי שאט ואד
ארנון. ואלדי גבל שיאון הו
חרמון: מט) וגמיע אלגור.
גאנב אלארדן אלשרקי. ואלדי
בחירה טברה. תחת מצב
אלקלעה: ה א) תים דעא מוסי
בגמיע אל אסראיל. וקאל להם.
אסמעו אלדסום ואלאחכאם.
אלתי אנא אמרכם אליום.
פתעלמוהא. ואחפצוהא
ואעמלו בהא: ב) אללה רבנא.
עהד מענא. עהדא פי חריב:

האמרי אשר בעבר הירדן

מזרח שמש: ויריתו ית ארעיה.

וית ארע עוג מלכא דמתנן. תרין מלכי
אמוראה. דבעברא דירדנא. מדנח

שמשא: מח מערער אשר על-

שפת-נחל ארנן ועד-הר

שיאן הוא חרמון: מערוער.

דעל פיף נחלא דארנון. ועד טורא

דשיאון הוא חרמון: מט) וכל-

הערבה עבר הירדן

מזרחה ועד ים הערבה תחת אשדת הפסגה:

וכל מישרא. עברא דירדנא מדנחא. ועד ימא דמישרא. תחות משפך

מי רמתא: פ ס' המדובר בספרי תימן (רביעי) ה ס' ויקרא

משה אל-כל-ישראל ויאמר אלהם שמע

ישראל את-החקים ואת-המשפטים אשר

אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם

ושמרתם לעשתם: וקרא משה לכל ישראל. ואמר להון.

שמע ישראל ית קימא וית דיניא. דאנא. ממליל קדמיכון יומא דין.

ותילפון יתהון. ותטרונו למעבדהון: ב יהוה אלהינו כרת

עמנו ברית בחרב: יי אלהנא. גזר עמנא. קים בחורב:

— רס"י —

מז אשר בעבר הירדן. שהוא במזרח, שהעבר השני היה במערב:

תפסיר רס"ג

ג) וליס מע אבאינא פקט. עהד אללה ד'אלך אלעהד. בל מענא איציא. ונחן ההנא כלנא אתיא אליוס: ד) וד'אלך אן שפאהא כלמכס אללה. פי אלגבל מן וסט אלנר: ה) ואנא כנת קאים בין נור אללה ובינכם פי ד'אלך אלוקת. לאכ'ברכם בפלאם אללה. לאנכם כ'פתם אלנאר. ולם תצעדו אלגבל פקאל לכם: ו) אנא אללה רבך. אלד'י אכ'רגתך. מן בלד מצר מן בית אלעבודייה: ז-י) לא יכון לך מעבוד אכ'ר מן דוני. ולא

ג לא את אבתינו כרת יהוה את-הברית הזאת בי אתנו אנחנו אלה פה היום כלנו חיים: לא עם אבהתנא. גזר יי ית קימא הדין. אלהין עמנא. אנחנא אלין בא. יומא דין פולנא קימין: ד פנים | בפנים דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש: ממלל עם ממלל. מליל יי עמכון. בטורא מגו אישתא: ה אנכי עמד בין-

יהוה וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את-דבר יהוה כי יראתם מפני האש ולא-עליתם בהר לאמר: אנא. הויתי קאים בין מימרא דיי וביניכון בעדנא ההוא. לחנאה לכון ית פתגמא דיי. ארי דחילתון מן קדם אישתא. ולא סליקתון בטורא למימר: ס אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: אנא, יי אלהך. דאפיקתך. מארעא דמצרים, מבית עבדותא: ד-י לא יהיה לך אלהים אחרים על-פני לא

— רס"י —

כ לאמר. מוסב על (פסוק ז) דבר ה' עמכם בהר מתוך האש לאמר אנכי ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם: ז על פני. בכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם. דבר אחר כל זמן שאני קים. עשרת הדברות כבר פרשתים:

ה ג לא את אבתינו. בלבד כרת ה' וגו' כי אתנו: ז פנים בפנים. אמר ר' ברכיה, כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, בדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עצמו מדבר עמכם:

תפסיר רס"ג

תצנע לך פסלא וְלֹא שִׁבְחָהּ.
מִמָּא פִּי אֱלֹסְמָא פִּי אֱלֵעֵלוּ.
וּמִמָּא פִּי אֱלֹאֲרִץ פִּי אֱלֹסְפִל.
וּמִמָּא פִּי אֱלֹמָא אֱלֹדִי תַּחַת
אֱלֹאֲרִץ. לֹא תִסְגֵּד לָהּ וְלֹא
תַעֲבֹדָהּ. לֹאֲנִי אֱלֹלָה רַבָּךְ
אֱלֹטֵאִיק אֱלֹמְעֵאקֵב. מִטְּאֵלֵב
בְּדִעֻב אֱלֹאֲבָא מַע אֱלֹבְנִין.
וְאֵלֵתִּי וְאֵלֵתִּי וְאֵלֵתִּי וְאֵלֵתִּי
לִשְׁאֲנִי. וּמִגִּאֲזִי בִּאֱלֹאֲחִסְטָאן
לֹאֲלֹאֲלוֹף מִן מַחְבִּי וְחֹאפְצִי
וְצִאֲיָא: (יא) לֹא תַחֲלֹף בְּאִסֵּם
אֱלֹלָה רַבָּךְ וְזֹרָא. לֹאֲנִי אֱלֹלָה לֹא
יִבְרִי. מִן יַחֲלֹף בְּאִסְמָה וְזֹרָא:

תַּעֲשֶׂה-לְךָ פֶּסֶל | כָּל-
תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם
מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ
מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם |
מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-
תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא
תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶקֶד עוֹן
אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-

שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבָּעִים לְשָׁנָאִי וְעָשִׂה חֶסֶד
לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי (כ' מצותו) מִצֻּוֹתַי:
לֹא יְהִי לְךָ אֱלֹה אַחֲרָי, בָּר מְנִי. לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִילִם, כָּל דְּמוֹ.
דְּבִשְׁמִיָּא מְלֵעִילָא, וְדִבְאֲרֵעָא מְלֵרֵעָא. וְדִבְמִיָּא, מְלֵרֵעָא לְאֲרֵעָא.
לֹא תִסְגֹּד לְהוֹן, וְלֹא תִפְלַחֲנִין. אֲרִי אֲנָא. יי אֱלֹהֶךָ, אֵל, קָנָא.
מִסַּעַר. חוֹבֵי אֲבָהֶךָ, עַל בָּנִין מְרִדִין. וְעַל דָּר תְּלִיתִי וְעַל דָּר רַבִּיעִי,
לְשָׁנָאִי. כֹּד מִשְׁלָמִין בְּנִיָּא לְמַחֲטִי, בְּתֵר אֲבָהֶךָ. וְעַבִּיד טִיבוּ,
לְאֵלִפִּי דְרִין. לְרַחֲמִי, וּלְנִטְרִי פִקּוּדִי: ס לֹא תִשָּׂא אֶת-
שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת
אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: לֹא תִימִי. בְּשִׁמָּא דִּי
אֱלֹהֶךָ, לְמִגִּנָּא. אֲרִי לֹא יִזְכִּי, יי. יֵת, דִּימִי בְּשִׁמִּיָּה, לְשִׁקְרָא: ס

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: ז- פֶּקֶד. כֵּתֵב מִהֲרִי"ב כֵּךְ מִצֵּאתִי הִפֵּה לִפְנֵי בְּסִפְרִים הַמְדוּיִיקִים מִכְתֵּב הַרְר"ד
נ' עֶמְרֵם הַנְּגִיד אִישׁ עֵדֶן:

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (ג-ו) אֵל קָנָא. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בִּינֵיהֶם.

תפסיר רס"ג

יב-טו) אחפץ יום אלסבת
וקד'סה. כמא אמרד אללה
רבד. סתה' איאם תעמל ותצנע
גמיע צנאיעד. ואליום
אלסאבע. סבת ללה רבד. לא
תעמל שייא מן אלצנאיע. אנת
ואבנד ואבנתד ועבדד ואמתד.
ותינד וחמארד וסאיר
בהאימד. וציפד אלדי פי
מחאלד. לכי יסתריח. עבדד
ואמתד מתילד. ואד'כר. אנד
פנת עבדא פי בלד מצר.
ואכ'רגד אללה רבד מן תים
ביד שדידה וד'ראע ממדודה.
ולד'אלד אמרד. אן תקים פי

יב-טו שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת
לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה | יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וַעֲשֵׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתְךָ וְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת | לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-
מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְשׁוֹרְךָ
וְחִמְרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ
אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ

עבדד ואמתד כמוד וזכרת כי-עבד היית |
בארץ מצרים ויצאד יהוה אלהיך משם ביד
חזקה ובזרע נטויה על-פן צוה יהוה אלהיך
לעשות את-יום השבת: טר ית יומא דשבתא,
לקדשותיה. כמא דפקדד, יי אלהד. שתא יומין תפלת, ותעבד כל
עבדתד. ויומא שביעאה. שבתא, קדם יי אלהד. לא תעבד כל
עבדא. את ובד ובדתד ועבדד ואמתד. ותורד וחמרד, וכל בעידד.
וגיורד, דבקרוד. בדיל. דינוח. עבדד ואמתד, כותד. ותדכר. ארי
עבדא הויתא, בארעא דמצרים. ואפקד יי אלהד מתמן, ביד תקיפא,

— רס"י —

יב-טו שְׁמֹר. ובראשונות הוא אומר (שמות כ) וזכור. שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו: כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה. קודם מתן תורה במקרה: וְזָכַרְתָּ כִּי עַבֵּד הָיִיתָ וְגו'. על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמר מצותיו:

תפסיר רס"ג

יום אלסבת: טז) אפרם אביד
ואמך. כמא אמרד אללה רבך.
לכי תטול מדתך. ויכאר לך. פי
אללה. אלדי אללה רבך
מעטיד: יז) לא תקתל אלנפס.
ולא תזון. ולא תסרק. ולא
תשנה עלי צאתך שהאדה
זור: יח) ולא תתמן זוגה
צאתך. ולא תתשה מנזלה.
וציעתה. ועבדה ואמתה תזורה
וחמארה. וגמיע מאלה:
יט) תדיה אלכלמאת. כלם

ובדרע מרמס. על כן. פקדך, יי אלהך.

למעבד, ית יומא דשבתא: ס

כבד את-אביך ואת-

אמך כאשר צונו יהוה

אלהיך למען | יאריכון

ימך ולמען ייטב לך

על האדמה אשר-יהוה

אלהיך נתן לך: יקר ית אבך,

וית אמך. כמא דפקדך, יי אלהך. בדיל, דיירכון יומך. ובדיל, דייטב

לך. על ארעא. די אלהך, יהיב לך: ס לא תרעצח: לא,

תקטול נפש: ס ולא תנאף: ולא, תגוף: ס ולא תגנב:

ולא, תגנוב: ס ולא-תענה ברעך עד שוא: ולא

תסהיד בחברך, סהדותא דשקרא: ס ולא תחמד אשת

רעך ס ולא תתאנה בית רעך שדהו ועבדו

ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך: ולא תחמיד,

אתת חברך. ולא תרוג, בית חברך. חקליה. ועבדיה ואמתיה, תזריה

וחמריה. וכל, דלחברך: ס (חמישי) את-הדברים

האלה דבר יהוה אל-כל-קהלכם בחר מתוך

— רס"י —

באשת איש: יח ולא תתאנה. לא תרוג אף
הוא לשון חמדה, כמו (בראשית ז, ט) נחמד
למראה, דמתרגמן דמרגג למחזי:

טז) אף על כבוד אב ואם נצטוו
במורה שצאמר (שמות טו, כה) שם שם לו חק
ומשפט: יז) ולא תנאף. אין לשון גאוף אלא

שמך דמור (ט) ואת-אמך. אין לגעות בוא"ו.

תפסיר רס"ג

אללה בְּהָא גְמִיעַ קוּמְכֶם פִּי
אלגבל. מן לִדְן אֶלְנֶר
ואלג'מאם ואלצ'באב. בצות
עצ'ם ג'יר מַעֲאוּד. וכתבה
עלי לוחי אלג'והר. ודפעהמא
אלי: (כ) פלמא סמעתם אלצות
מן לִדְן צ'לאם אלג'ים. ואלגבל
משתעל באלנר. פתקדם אלי.
רויסא אסבאטכם ומשא'כ'ם:
כא) פקלתם. הוד'א קוד
אוראנא אללה רבנא פרמה
ועצ'מתה. וסמענא צותה מן
דאכל אלנאר. פִּעְלִמְנָא אֲלִינוּם.
אנה יגוז אן יפלם אללה

הָאֵשׁ הָעֲנַן וְהָעֶרְפֶּל קוֹל
גָּדוֹל וְלֹא יִסָּף וַיִּכְתְּבֶם
עַל־שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתְּנֶם
אֵלַי: ית פתגמ'א האל'ין. מליל יי עם
כל קהלכון בטורא. מגו אישתא עננא
ואמטתא. קל רב ולא פסיק. וכתבנון. על
תרין לוחי אבניא. ויהבנון לי: ב ויהי
בְּשִׁמְעֵכֶם אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹךְ
הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֵּיעַר בְּאֵשׁ
וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רֹאשֵׁי

שְׁבִיטֵיכֶם וּזְקֵנֵיכֶם: וְהוּא. כְּמִשְׁמַעְכוֹן ית קלא מגו חשוכא.
וטורא בער באשתא. וקריבתון לותי. כל רישי שבטיכון וסביכון:
כא וְתֹאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ
וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קְלוֹ שָׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם
הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחִי:
ואמרתון. הא אחזינא. יי אלהנא ית יקריה וית רבותיה. וית קל
מימריה שמענא מגו אישתא. יומא הדין חזינא. ארי ממליל יי עם
אנשא ומתקים: כב וְעַתָּה לְמַה נָּמוֹת כִּי תֹאכְלֵנוּ
הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסָּפִים | אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַ

— רש"י —

יט ולא יסף. מתרגמנן ולא פסק. כי קולו חזק וקנים לעולם. דבר אחר, ולא יסף, לא הוסיף
להראות באותו פומבי:

תפסיד רס"ג

אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד

וּמִתְנֹנִי: וּכְעַן לְמֵא נְמוּת. אָרִי

תִּיכְלֹנָא. אִישְׁתָּא רַבְתָּא הָדָא. אִם מוֹסְפִין אֲנַחְנָא. לְמִשְׁמַע. יְת קָל. מִימְרָא

דִּי אֱלֹהֵנָא. עוֹד מִיְתִין אֲנַחְנָא: כָּג כִּי

מִי כָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר שָׁמַע

קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר

מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ כַּמְנוּ וַיַּחֲיוּ: אָרִי

מִן כָּל בֶּשֶׂר. דְּשָׁמַע קָל מִימְרָא דִּי קִימָא. מִמְלִיל מְגוֹ אִישְׁתָּא. כּוֹתְנָא

וְאֵתְקִים: כִּד קִרְבֵּי אַתָּה וְשָׁמַע אֵת כָּל-אֲשֶׁר יֹאמַר

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה | תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר

יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ: קִרְבֵּי

אֵת וְשָׁמַע. יְת. כָּל דִּימַר יְי אֱלֹהֵנָא. וְאַתָּה תְּמַלִּיל עִמָּנָא. יְת כָּל

דִּימְלִיל. יְי אֱלֹהֵנָא. עִמָּךְ וְנִקְבִּיל וְנַעֲבִיד: כִּד וְשָׁמַע יְהוָה

אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרֵיכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה

אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת-קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר

— רס"י —

כד ואת תדבר אלינו. התשתם את כחי מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפני כנקה שנוצטערת עליכם ורפיתם את ידי הגבורה ולא ללמוד ממני:

כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו

וזלך הדקדוק: כג את קול יי אלהינו. תיבת קול בשני טרסין היפך הדפוסים שעשו אזלא בתיבת קול:

שמן המור (כ) שמע קול. הטעם במלת שמע הוא שופר והוא באות שי"ן, והיא מלעיל וכן המנהג הנפוץ.

אנסאנא ויחיא: כב) ואלאן פלא נהלך. ולא תאכלנא תדיה אלנאר אלעציה. פאנא אן עאנדנא. אסתמאע כלאם אללה רבנא איצא מתנא: כג) לאנה אי בשרי. סמע צות אללה אלחי. מכאטבה מן וסט אלנאר מתלנא פעאש: כד) תקדם אנת ואסמע. גמיע מא יקולה אללה רבנא. ואנת תכלמנא בגמיעה. ונסמעה ונעמל בה: כה) פסמע אללה כלאמכם. אד' כלמתמוני.

תפסיר רס"ג

פקאל אללה לי. סמעת פלאם
הולאי אלקום אלדי פלמוד. קד
אחסנו פי גמיע מא קאלו:
(כו) פליתמנו. אן יבקא להם
הדיא אלקלב. אן יכ'אפוני.
ויחפצו וצאיאי טול אלזמאן.
לפי יכ'אר להם. ולבניהם אלי
אלדהר: (כו) אמץ קל להם.
ארגעו אלי אכ'ביתכם:
(כח) ואנת פקם ההנא בין ידי.
חתי אפלמד בגמיע אלוצאיא.
ואלדסום ואלאחפאם אלדי
תעלמיהם. ויצנעון פי אלבלד.
אלדי אנא מעטיהם וחיוונה:
(כט) ואחפצו ואעמלו. פמא
אמרכם אללה רבכם. לא
תזולו ימנה ולא יסרה:

דברו אליך היטיבו כל-

אשר דברו: ושמיע קדם יי ית קל

פתגמיכון. במלותכון עמי. ואמר יי לי.
שמיע קדמי. ית קל פתגמי. עמא הדין
דמלילו עמד. אתקינו כל דמלילו:

בד מי-יתן והיה לבבם זה

להם ליראה אתי ולשמור

את כל-מצותי כל-הימים

למען ייטב להם ולבניהם

לעלם: לוי. דיהי לבא הדין להון.

למדחל קדמי. ולמטר ית כל פקודי כל

יומא. בדיל דייטב להון. ולבניהון

לעלם: בד לך אמר להם שובו לכם לאהליכם:

איזיל אימר להון. תובו לכון למשפניכון: **כד ואתה פה עמד**

עמדי ואדברה אליך את כל-המצוה והחקים

והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר

אנכי נתן להם לרשתה: ואת. הקא קום קדמי. ואמליל

עמד. ית כל תפקידתא. וקימא ודינא דתליפנון. ויעבדון בארעא.

דאנא יחיב להון למירתה: **כט ושמרתם לעשות באשר**

צוה יהוה אלהיכם אתכם לא תסרו ימין

ושמאל: ותטונו למעבד. פמא דפקיד. יי אלהכון יתכון.

תפסיר רס"ג

(ל) בל פי אלטרין. אלדי אמרם אללה רבם תסירון. לפי תחיון ויכאר לם. ותטול מדתם. פי אלבלד אלדי תחיונה: ו (א) ודיא אלוצאניא. ואלדסום ואלאחכאם. אלדי אמרני אללה רבם אן אעלמם. אן תענעוהא פי אלבלד. אלדי אנתם גאיון אליה לתחיונה: (ב) לפי תכאף אללה רבך. ותחפץ גמיע רסומה ווצאניאה אלדי אנא אמרך. אנת ואבנד ואבן אבנד. טול איאם תיאתך. ולפי תטול מדתך: (ג) פאסמע דיאלך יא אסראיל ואחפצה ואעמל בה. לפי יכאר לך. ולפי תכתיר

לא תסטון לימינא ולשמאלא:
בכל-הדרך אשר צוה
יהוה אלהיכם אתכם
תלכו למען תחיון וטוב
לכם והארכתם ימים
בארץ אשר תירשון: בכל
אורחא. דפקיד. יי אלהכון. יתכון תהכון.
בדיל דתיחון וייטב לכון. ותירכון יומין.
בארעא דתירתון: ו וזאת
המצוה החקים והמשפטים
אשר צוה יהוה אלהיכם
ללמד אתכם לעשות

בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: ודיא
תפקידתא. קימיא ודיניא. דפקיד. יי אלהכון לאלפא יתכון. למעבד
בארעא. דאתון. עברין לתמן למירתה: ב למען תירא את-
יהוה אלהיך לשמר את-כל-חקתיו ומצותיו
אשר אנכי מצוה אתה ובנך ובן-בנך כל ימי
חיך ולמען יארכן ימיך: בדיל דתרחל קדם יי אלהך.
למטר. ית כל קימוהי ופקודוהי דיאנא מפקיד לך. את וברך וברך בך.
כל יומי חך. ובדיל דיירכון יומך: ג ושמעת ישראל
ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבון
מאד כאשר דבר יהוה אלהי אבתיך לך

זולק הדקדוק: שמע ישראל | אלהינו יי אחד. פסיק בכל התיגאן בין תיבת השם לתיבת אלהינו. וגם לפי הסוד כן צריך כי בחינת כל שם משונה מחבירו. ועיין ברמ"ק מזה וימתק לחכך הפסיק, ברוך שבחר בהם ובמשנתם. ועיין זוהר ואתחנן דף רס"ג ע"א ובשל"ה דף רנ"ב ע"א בשם מים חיים ומהר"ם, כי הבא לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות יפסיק בשמע ג' הפסקות, שמע ישראל פסקא אחת, ה' אלהינו פסקא ב', ה' אחד פסקא ג'. וז"ל פר"ח סי' ס"א, אמרינן בירושלמי פרק מקום שנהגו דבפסוק שמע צריך להפסיק בין תיבה לתיבה וכן פירשו בתוס' גבי אנשי יריחו וכ"כ הטור בשם רב עמרם ע"ש ודוק. כי הגמ' הלך אחר הפסק הטעמים שבתורה:

תפסיר רס"ג

ויהיו פתגמיה האליון. דאנא מפקיד לך.

יומא דין על לבך: וְשִׁנְתָּם

לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ

בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ

וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּתְתַנֵּנוּן

לְבָנְךָ. וּתְמַלִּיל בְּהוֹן. בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְךָ

וּבְמִתְבָּךְ בְּאוֹרְחָא. וּבְמִשְׁכְּבְּךָ וּבְמִקְוֶיךָ:

וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין

עֵינֶיךָ: וְתִקְטְרִינוּן לְאֵת עַל יָדְךָ. וְהָיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ:

וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְתִכְתּוּבְנוּן עַל מְזוֹזֶיךָ. וְתִקְבְּעִינוּן בְּסִפֵּי בֵיתְךָ וּבִתְרַעְךָ: ס' וְהָיָה

כִּי-יָבִיאוּךָ | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע

(ז) וְאֶחָדָהּ לְבָנֶיךָ. וְאֶדְרִסְהָא
פִּי חָאֵל גְּלוּסְךָ פִּי מְנַזְלָךְ וּפִי
מְסִירָךְ פִּי טְרִיקָךְ. וְעַנְדָּהּ נִיאָמְךָ
וְקִיאָמְךָ: (ח) וְאֶעֱקֹדְהָא עֲלֵאמָה
עֲלֵי יָדְךָ. וְתִכּוֹן מְנִשּׁוּרָא בֵּין
עֵינֶיךָ: (ט) וְאֶכְתֵּבָהּ עֲלֵי כִידּוּד
פְּתוּחָ מְנַאזְלָךְ וְאֶבּוּאָבְךָ:
(י) וְאֶדְאָ אֶדְכִּילָךְ אֵלֶּלָה רַבָּךְ.

— רס"י —

שְׁנַאָמֶר (מלכים ז' ז) אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל
וְהָיוּ: וּדְבַרְתָּ בָּם. שְׁלֵא יְהֵא עֵיקָר דְּבוּרָךְ
אַלָּא בָּם. עֵשֶׂם עֵיקָר וְאַל תַּעֲשֵׂם טַפְלִי:
וּבְשֹׁכְבְּךָ. יְכוּל אֶפְלוּ שְׁכַב בְּחֻצֵי הַיּוֹם,
תִּלְמוּד לֹמֵר וּבְקוּמָךְ. יְכוּל אֶפְלוּ עֲמֵד בְּחֻצֵי
הַלֵּילָה, תִּלְמוּד לֹמֵר בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ. דֶּרֶךְ אֶרֶץ דְּבִרָה תוֹרָה, וְזִמן
שְׂכִיבָה וְזִמן קִימָה: ס' וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל
יָדְךָ. אֵלֹו תַפְלִין שְׁבוּרָע: וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין
עֵינֶיךָ. אֵלֹו תַפְלִין שְׁבִרָאשׁ וְעַל שֵׁם מְנִין
פְּרִשְׁוִיתִיהֶם נִקְרָאוּ טַטְפֹת. טַט בְּכַתְפֵי שְׂתִימָם,
פֶת בְּאַפְרִיקֵי שְׂתִימָם: ט' מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ. מְזוֹזוֹת
כְּתִיב, שְׁאִין צָרִיךְ אֵלָא אַחַת: וּבְשַׁעְרֶיךָ.
לְרַבּוֹת שְׁעָרֵי חֲצֹרוֹת וְשְׁעָרֵי מְדִינוֹת וְשְׁעָרֵי
עִירוֹת:

וּמִדְּבַק בְּדֶרֶכְיוֹ: אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִיךְ הַיּוֹם. לֹא
יְהִיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּדִיּוּטְגָמָא יִשְׁנָה שְׁאִין אָדָם
סוּפְנָה, אֵלָא בְּחֻדְשָׁה שְׁהַכֵּל רָצִין לְקִרְאָתָהּ.
דִּיּוּטְגָמָא, מְצִינָה הַמֶּלֶךְ הַבָּאָה בְּמִכְתָּב:
ז' וְשִׁנְתָּם. לְשׁוֹן חֲדוּד הוּא, שְׁיִהְיוּ מְחַדְדִּים
בְּפִיךָ, שְׁאֵם יִשְׁאָלְךָ אָדָם דְּכָר לֹא תִהְיֶה צָרִיךְ
לְגִמְגָם בּוֹ, אֵלָא אֲמוּר לֹו מִיָּד: לְבָנֶיךָ. אֵלֹו
הַתְלַמִּידִים, מְצִינּוּ בְּכָל מְקוֹם שְׁהַתְלַמִּידִים
קְרוֹיִים בָּנִים, שְׁנַאָמֶר (דְּכִרִיס ז', ה) בָּנִים אַתֶּם
לְה' אֱלֹהֵיכֶם, וְאוֹמֵר (מלכים ז' ז, ג) בְּנֵי
הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בְּבֵית אֵל, וְכֵן בְּחֻזְקָהּ שְׁלָמוֹד
תוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל וּקְרָאֵם בָּנִים שְׁנַאָמֶר
(ד"כ ז' כט, יא) בְּנֵי עֵתָה אֵל תִּשְׁלּוּ. וְכֵשֶׁם
שְׁהַתְלַמִּידִים קְרוֹיִים בָּנִים, שְׁנַאָמֶר בָּנִים
אַתֶּם לְה' אֱלֹהֵיכֶם, כֹּךְ הָרַב קְרוֹי אָב,

תפסיר דס"ג

אלי אלפלד אלדי קסם
לאבאיד. לאברהם ליצחק
ועקוב אן יעטיקהא. תלך
קרא. כבאר גיאד מא לם
תבניהא: יא) ופיות ממלוה כל
כיר לם תמלאהא. וצחאריג
מנקורה לם תנקרהא. ופרום
וויאתין לם תגרסהא. פאכלת
ושבעת: יב) פאחדיר אן תנסא
אללה. אלדי אכרגד. מן בלד
מצר מן בית אלעבודיה: יג)
בל כף אללה רבך ואעבדה.
ואחלף באסמה בארא:

לאבתיך לאברהם ליצחק
וליעקב לתת לך ערים
גדלות וטבת אשר לא-

בנית: ויהי ארי יעילנך יי אלהך.
לארעא. דקים לאבהתך. לאברהם.
ליצחק וליעקב למתן לך. קרוין. רברבן
וטבן דלא בניתא: דא ובתים
מלאים כל-טוב אשר לא-
מלאת וברת חצובים אשר

לא-חצבת פרמים וזיתים אשר לא-נטעת

ואכלת ושבעת: ובתיך. מלן כל טוב דלא מלייתא. וגובין
פסילן דלא פסלתא. פרמין וזיתין דלא נצבתא. ותיכול ותשבע:
השמר לך פן-תשכח את-יהוה אשר הוציאך
מארץ מצרים מבית עבדים: אסתמר לך. דלמא
תתנשי ית דחלתא די. דאפקך. מארעא דמצרים מבית עבדותא:
את-יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו
תשבע: ית יי אלהך. תדחל וקדמוהי תפלח. ובשמיה תקים:

— רש"י —

יא חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים
נופל בו לשון חציבה: יב מבית עבדים.
בתרגומו מבית עבדותא. ממקום שהייתם
שם עבדים: יג ובשמו תשבע. אם יש בך
שאתה ירא את שמו תהא זכיר בשבועתך,
ואם לאו לא תשבע:

וזלק הדקדוק: יא ובתים. תי"ו דגש והוא חד מן ד' מלין דגושין תוי"ן דילהון ומשונין משאר
תו"י (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

יד) ולא תתבעו מעבודאת אכ"ר. מן מעבודאת אללמם. אלדין תואליכם: טו) לאן אללה רבד. טאין מעאקב פי מא בינכם. ללא ישתד ג'צ'בה עליך. פינפד'ד ען וגה אללרץ: טז) ולא תגדבו אללה רבכם. כמא גרבתמזה פי ד'את אלמחנה: יז) בל אחפצו חפצ'א. וצא'א אללה רבכם. ושואהדה ורסומה אלדי אמרד בהא: יח) ואצנע אלמסתקים ואלג'יד בין ידי אללה. לפי זכ'אר לך. ותדכל ותחוו אלבלד אלג'יד.

לֹא תִלְכוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים
אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם: לֹא תִהְיוּ
בְּתֵר טָעוֹת עַמֻּמִּיָּא. מִטָּעוֹת עַמֻּמִּיָּא
דְּבִסְחָרְנִיכוֹן: טו) כִּי אֵל קִנָּא
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ
פֶּן־יִחַר אַף־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי
הָאָדָמָה: אַרִי אֵל קִנָּא. יי) אֱלֹהֶךָ
שְׂכִינְתִּיה בֵּינְךָ. דְּלִמָּא יתְקַף. רוגזא דיי
אֱלֹהֶךָ בְּךָ. וישׁיצינך. מעל אפי ארעא: ס טז) לֹא תִנְסֹוּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמִּסָּה: לֹא
תִנְסֹוּ. קדם יי) אֱלֹהֶיכוֹן. כְּמָא דְּנִסִּיתוֹן בְּנִסִּיתָא: יד) שְׁמוֹר
תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעֲדֹתָיו
וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צֻוֶּךָ: מט' תטרוֹן. ית פקודיא דיי אֱלֹהֶיכוֹן.
וסהדותיה וקימוהי דפקדד: יז) וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב
בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּבֹאת וִירֶשֶׁת

— רס"י —

עליהם ביותר: טו) בַּמִּסָּה. פְּשִׁיטָא מְפָרִים
שְׁנִסוּהוּ בְּמִים, שְׁנִסְמָר (שְׁמוֹת יז, יז) הַיֵּשׁ ה'
בְּקִרְבְּנוֹ: יח) הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב. זו פְּשָׁרָה, לְפָנִים

י' מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם. הוא
הדין לְרַחוּקִים, אֵלָּא לְפִי שְׁאֵתָה רֹאָה אֶת
סְבִיבוֹתֶיךָ תוֹעִים אַחֲרֵיהֶם הֶעֱרַף לְהַזְהִיר

שְׁמוֹן דְּמִוִּר (יח) וּבֹאת. מלעיל כיון שהרביע בב"ל.

תפסיר רס"ג

אלדי קסם אללה לאבאנד:
 (ט) לידפע גמיע אעדאנד מן
 בין ידיך. כמא ועד אללה:
 (כ) ואדיא סאלך אבנד גידא
 קאילא. מא סבב אלשוואהד.
 ואלדסום ואלאחכאם. אלדי
 אמרכם אללה רבנא: כא) פקל
 לה. כננא עבידא לפרעון
 במצר. ואכרגנא אללה. מן
 תים ביד שדידה: כב) פאחל
 אללה איאת ופראהין.
 עצימה ציאה במצר. פי
 פרעון וגמיע אלה בחצרתנא:

אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־
 נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֶיךָ:
 וְתַעֲבִיד. דְּכָשֶׁר וּדְתַקִּין קָדָם יי. בְּדִיל
 דְּיִיטֵב לָךְ. וְתִיעוּל. וְתִירַת יְת אַרְעָא
 טַבְתָּא. דְּקִים יי לְאַבְהָתְךָ: יט) לְהַדְרֵי
 אֶת־כָּל־אִיבֶיךָ מִפְּנֵיךָ
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: לְמַתְּבֵר יְת
 כָּל בְּעָלֵי דְבִכְךָ מִן קֳדָמְךָ. כְּמָא דְמַלִּיל
 יי: ס) ❀ שְׂבִיעֵר ❀
 בְּסִפְרֵי
 תִּסְתֵּן

יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר

מַה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אַרִּי יִשְׁאַלְנֶךָ בָּרֶךְ. מָחָר לְמִימַר. מָא
 סְהִדוּתָא. וּקִימִיא וְדִינִיא. דְּפִקִּיד. יי אֱלֹהֵנָא יִתְכוּן: כֵּא) וְאָמַרְתָּ
 לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפִרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ
 יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: וְתִימַר לְבָרֶךְ. עֲבָדִין. הָיִינוּ
 לְפִרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאִפְקֵנָא יי מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא: כב) וַיִּתֵּן יְהוָה
 אוֹתוֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים | בְּמִצְרַיִם
 בְּפִרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וַיַּהֲב יי. אֶתִּין וּמוֹפְתִין.
 רַבְרַבִּין וּבִישׁוּן בְּמִצְרַיִם. בְּפִרְעָה וּבְכָל אֲנָשׁ בֵּיתִיהָ לְעֵינֵנָא:

— רס"י —

כ פי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר. יֵשׁ מְחָר שְׁהוּא
 אַחֵר וְזֶמֶן:

מְשׁוֹרֵת הָדִין: יט כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. וְהִיכֵן דִּבֶּר
 (שְׁמוֹת כג, כז) וְהַמֹּתִי אֶת כָּל הָעָם וְגו':

תפסיר רס"ג

כג) ואכ'רגנא מן ת'ם. לפי ידכ'לנא. ויעטינא אלבלד. אלד'י קסם לאבאינא: כד) ת'ם אמרנא אללה. באן נצנע הד'ה אלד'סום. אן נכ'אף אללה רבנא. לפי יכ'אר לנא טול אלזמאן. ונתיא פיומנא הד'א: כה) וחסנה תכון לנא. אד' חפצינא ועמלנא גמיע הד'ה אלשריעה. בין ידי אללה רבנא כמא יאמרנא: ז) א) ואד'א אדכ'לך אללה רבך. אלי

בג) ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: ויתנא אפיק מתמן. בדיל לאעלא יתנא. למתן לנא ית ארעא. דקים לאב'התנא: כד) ויצונו יהוה לעשות את כל החקים האלה ליראה את יהוה אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה: ופקדנא יי. למעבד ית כל קימ'א האלין. למדחל קדם יי אלהנא. לטב לנא כל יומ'א. לקימותנא פיומא הד'ין: כה) ועדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני יהוה אלהינו כאשר צונו: וזכותא תהי לנא. ארי נטר למעבד ית כל תפקידתא הד'א. קדם יי אלהנא כמא דפקדנא: ס) (שביעי) א) כי יביאך יהוה אלהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונשל גוים רבים | מפניך חתתי והגרגשי והאמרי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסי שבעה גוים רבים ועצומים ממך: ארי יעילנד יי אלהך.

— רס"י —

ז) ונשל. לשון השלכה והתנה, וכן (דברים יט, ט) ונשל הכרזל:

תפסיר רס"ג

אלבֹלֵד. אֶלְדֵי אַנְתָּ דְאֶכִּיל
אֵלֶיהָ לְתַחֲוֹזָה. פִּיטְחִיטְחָ אֶמְמָא
כְּתִירָא מִן בֵּין יָדֶיךָ. אֶלְחַתִּיין
וְאֶלְגֶּרֶשִׁיין וְאֶלְאֶמֹרִיין
וְאֶלְכְּנַעֲנִיין וְאֶלְפְּרוֹיין.
וְאֶלְחַוִּיין וְאֶלְיְבוֹסִיין. סְבַעָה
אֶמְמָא. אֶפְתִּיר וְאֶעֱצֵם מִנֶּךָ:
(ב) פִּיסְלִמָהּ אֶלְלָה רַבֵּךְ פִּי יָדֶךָ
פֶּאֶקְתִּלְהֶם. וְאֶתְלַפְּהֶם תִּלְפֵּא.
וְלֹא תַעֲהִיד מַעֲהֶם עֵדֵיךָ. וְלֹא
תִרְוֹף עֲלֵיהֶם: (ג) וְלֹא
תַצְאֶהְרֶהֶם. פִּתְעִטִּי אֶבְנֶתְךָ
לְאֶבְנָה. וְלֹא תֹאכִיד אֶבְנֶתְךָ
לְאֶבְנֶךָ: (ד) פֶּאֶנְהֶם יִזְלוּן אֶבְנֶךָ
עַן טֹאעֲתִי. וְיַעֲבֹדוּן אֶלְאֶהֱיָהּ
אֶכִּיר. וְיִשְׁתַּדֵּי גִצִּיב אֶלְלָה
עֲלֶיךָ. וְיִנְפַדֵּךְ סְרִיעָא: (ה) בֵּל
כְּדִיא פֶּאֶצְנַעְוִי לָהֶם. מִדְּאֶבְחָהֶם

לְאֶרְעָא. דָּאֵת עֲלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ.
וְיִתְרִיד עֲמִמִּין סְגִיִּאִין מִן קֶדְמְךָ. חֲתִיאִי
וְגִרְגִּישִׁאִי וְאֶמֹרִאִי וְכִנְעֵנָאִי וּפְרִזִּיאִי.
וְחִוִּיאִי וְיְבוֹסִאִי. שְׁבַעָא עֲמִמִּין. סְגִיִּאִין
וְתִקִּיפִין מִנֶּךָ: **וְנִתְּנָם יְהוָה**
אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָפִיתָם
הַחֲרָם תַּחֲרִים אֹתָם
לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא
תִּחְנָם: וְיִמְסְרֻנּוּ. יְיָ אֱלֹהֶךָ. קֶדְמְךָ
וְתַמְחִינוּן. גִּמְרָא תַגְמֵר יִתְהוֹן. לֹא תַגְזֹר
לְהוֹן. קִיָּם וְלֹא תַרְחִים עֲלֵיהוֹן: **וְלֹא**
תִּתְחַתֵּן בָּם בְּתֶךָ לֹא-תִתֵּן
לְבָנּוֹ וּבִתּוֹ לֹא-תִקַּח

לְבָנֶיךָ: וְלֹא תִתְחַתֵּן בְּהוֹן. בְּרֶתְךָ לֹא תִתֵּן לְבִרְיָהּ. וּבִרְתִּיָּהּ לֹא
תִסָּב לְבֶרֶךְ: **כִּי-יִסֹּר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרֵי וְעַבְדּוֹ**
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אִף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ
מֵהָר: אֲרִי יִטְעִין יֵת בְּרֶךְ מִבֶּתֶר פּוֹלְחָנִי. וְיִפְלַחוּן לְטַעוֹת עֲמִמִּיאִי.
וְיִתְקַף רוּגְזָא דִּי בְכוּן. וְיִשְׁיַצִּינְךָ בִּפְרִיעַ: **כִּי-אִם-כֹּה תַעֲשׂוּ**

— רס"י —

שְׁבֹן בְּתֶךָ תִּבָּא מִן הַגּוֹי קְרוֹי בְּנֶךָ, אֶבֶל בֶּן
בְּנֶךָ תִּבָּא מִן הַגּוֹיָה אֵינוֹ קְרוֹי בְּנֶךָ אֶלָּא בְּנָה,
שְׁחָרִי לֹא נֹאמֵר עַל בִּתּוֹ לֹא תִקַּח כִּי תִסִּיר
אֶת בְּנֶךָ מֵאַחֲרֵי: **כִּי מִזְבַּחַתֵּיהֶם.** שְׁלִבְנִין:
מִצְבוֹתָם. אֶבֶן אַחַת: **וְאֶשִׁירֵיהֶם.** אֵילָנוֹת

לֹא תִחְנָם. לֹא תִתֵּן לָהֶם חֵן. אֲסוּר לֹא
לְאָדָם לִזְמֹר כְּמָה נֹאחַ גּוֹי זֶה. דְּבַר אַחֵר אֶל
תִּתֵּן לָהֶם חֲנֻיָּה בְּאַרְץ: **כִּי יִסֹּר אֶת בְּנֶךָ**
מֵאַחֲרֵי. בְּנוֹ שְׁלֹגִי כְּשִׁישָׁא אֶת בְּתֶרְךָ, יִסִּיר
אֶת בְּנֶךָ אֲשֶׁר תֵּלֵד לוֹ בְּתֶרְךָ מֵאַחֲרֵי. לְמַדְנוּ

תפסיר רס"ג

לָהֶם מִזִּבְחֵיהֶם תִּתְּנוּ

וּמִצִּבְתָּם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵהֶם

תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן

בְּאֵשׁ: אֲרִי אִם כִּדִּין תַּעֲבֹדוּן לַהוּן.

אִיגֻרִיהוֹן תִּתְּרֵעוּן. וְקִמַּתְהוֹן תִּתְּבֹרֵן.

וְאֲשִׁירִיהוֹן תִּקְצֹצוּן. וְצִלְמִיהוֹן תִּיקְדוּן

בְּנוֹרָא: וְכִי עִם קָדוֹשׁ אֲתָה

לִיהוּה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַר

יְהוּה אֱלֹהֶיךָ לְהִיּוֹת לֹו

לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי

הָאָדָמָה: אֲרִי עִם קָדִישׁ אַתָּה. קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ. בְּךָ. אֲתָרְעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ.

לְמַהוּי לִיָּה לְעַם חֲבִיב. מִכָּל עַמֻּמְיָא. דְּעַל אִפִּי אֲרַעָא: וְלֹא

מִרְבָּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים חֲשַׁק יְהוּה בָּכֶם וַיִּבְחַר

בָּכֶם כִּי-אַתֶּם הַמַּעֲט מִכָּל הָעַמִּים: לֹא מִדְּסִיָּאִין

אַתּוֹן מִכָּל עַמֻּמְיָא. צָבִי יְיָ. בָּכוֹן וְאַתְרְעִי בָּכוֹן. אֲרִי אַתּוֹן זְעִירִין מִכָּל

עַמֻּמְיָא: וְכִי מֵאַהֲבַת יְהוּה אֶתְכֶם וּמִשְׁמֵרוֹ

פִּאֲנֻקְצִי וְדִכְאֻקְהֶם פִּכְסֵרוֹ. וְסִוְאִרֵּיהֶם תִּגְדְּעוּ. וּפְסִילֵיהֶם פִּאֲחֻרְקוּהָא בְּאַלְנָאֵר: (ו) לְאַנְדָּ שַׁעַב מִקְדָּס לְלָה רַבְּדָּ. וּבְדָ אֲכִיתָאֵר. אֵן תִּכּוֹן לָה אִמָּה כִּיאֲצָה. מִן גְּמִיעַ אֲלִשְׁעוּבָּ. אֲלִדִּי עֲלִי וְגָה אֲלִאֲרִי: (ז) וְלִיס מִן כְּתִירְתְּכֶם מִן גְּמִיעַ אֲלִאֲמָם. אֲצִטְפֹּאכֶם אֲלִלָּה וְאֲכִיתָאֲרֶכֶם. בַּל אֲנַתֶּם אֲקַל מְנַהֵם מִגְּמוּעִין: (ח) לָכֵן מִן מִחְבְּהִי אֲלִלָּה לָכֶם. וּמִן חִפְצִיָּה

— רש"י —

כְּנֻבֻּדְנִצֵּר שְׁאֲמֵר (ישעי' יד, יז) אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן. וְסִנְחָרִיב שְׁאֲמֵר (שם לו, ט) מִי בְּכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת, וְחִירָם שְׁאֲמֵר (יחזקאל כח, ג) אֵל אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי: כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט. הֲרִי כִי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן דִּהָא: ח כִּי מֵאַהֲבַת ה'. הֲרִי כִי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֱלֹא. לֹא מִרְבָּכֶם חֲשַׁק ה' בָּכֶם, אֲלֹא מֵאַהֲבַת

שְׁעוּבָדִין אוֹתָן: וּפְסִילֵיהֶם. צִלְמִים: ז לֹא מִרְבָּכֶם. כְּפִשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ לְפִי שְׁאִין אַתֶּם מְגִדִּילִים עֲצָמְכֶם בְּשִׁאֲנִי מִשְׁפִּיעַ לָכֶם טוֹבָה לְפִיכֶךָ חֲשִׁקְתִּי בָכֶם: כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט. הַמַּמְעֻטִּין עֲצָמְכֶם, כְּגוֹן אֲבָרֵיהֶם, שְׁאֲמֵר (בראשית יח, כז) וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר, וְכְגוֹן מִשָּׁה וְאֲהֲרֹן שְׁאֲמֵרוֹ (שמות טז, ח) וְנִחַנּוּ מָדָה, לֹא

זֶלֶק הִרְקָדוֹק: ז לֹא מִרְבָּכֶם. הִנִּי פִסְקִי דְפִלְיָגִי עֲלִיהוֹן נִהֲרַדְעִי (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

לכם אלימין אלדי קסם בזה
לאבאיכם. אכירגכם אללה ביד
שדידה. ופדאך מן בית
אלעבודייה. מן יד פרעון מלך
מצר: ט) פאעלם. אן אללה
רבך הו אלאלאה. אלטאיק
אלאמין. חאפץ. אלעהוד
ואלאחסאן. למחביה. וחאפצי
וצאיאה לאלף גיל: י) ומכאפי
שאניה. בחצרתה לאנפאדה.
ולא יאכיר לה שייה.
בל בחצרתה יכאפיה:
יא) ואחפץ. אלוצאיה
ואלדסום ואלאחכאם. אלתי

את־השבעה אשר נשבע
לאבותיכם הוציא יהוה
אתכם ביד חזקה ויפדך
מבית עבדים מיד פרעה
מלך־מצרים: ארי מדרחים יי
יתכון. ומדנטר ית קימא דקים
לאבהתכון. אפיק יי. יתכון ביד תקיפא.
ויפרקך מבית עבדותא. מידא פרעה
מלכא דמצרים: מפעיר ט) וידעת

כי־יהוה אלהיך הוא

אלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד
לאהביו ולשמרי (כ' מצותו) מצותיו לאלף דור:
ותדע. ארי יי אלהך הוא אלהים. אלהא מהימנא. נטר קימא וחסדא.
לרחמוהי. ולנטרי פקודהי לאלף דרין: ז) ומשלים לשנאיו
אל־פניו להאבידו לא יאחר לשנאו אל־פניו
ישלם־לו: ומשלים לשנאוהי. טבון דאנון עבדין קדמוהי בחייהון
לאובדיהון. לא מאחר עובד טב לשנאוהי. טבון דאנון עבדין קדמוהי
בחייהון משלים להון: יא) ושמרת את־המצוה ואת־

• רס"י •

לאוהביו, העושין מאהבה, ששכרם יותר
גדול, הוא אומר לאלפים: לאוהביו. אלו
העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו
העושין מיראה: ומשלים לשנאיו אל
פניו. בחייו משלים לו גמולו הטוב כדי

ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת
שמרו את השבועה: ט) לאלף דור. ולהלן
הוא אומר (דברים כ, ט) לאלפים, כאן שהוא
סמוך אצל לשומרי מצותיו, העושין מיראה,
הוא אומר לאלף ולהלן שהוא סמוך אצל

תפסיר רס"ג
אנא אמרד בהא. אליום
ואעמל בהא:

הַחֲקִים וְאֶת־הַמְּשַׁפְּטִים
אֲשֶׁר אֲנִי מֵצוֹן הַיּוֹם

לַעֲשֹׂתָם: וְתִטֵּר יְת תַּפְקִידָתָא וְיִת קִימְיָא וְיִת דִּינְיָא. דְּאַנְא
מִפְקִיד לָךְ. יוֹמָא דִּין לְמַעַבְדְּהוֹן: פ פ פ

ק'ט פ'סוקים סימן פלטה

רש"י

לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם הָבֵא: יֵה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם. וְלִמְחֹר לְעוֹלָם הָבֵא לְטוֹל שְׂכָרָם:

חֶסֶלַת פֶּרֶשֶׁת וּמַתְחָנָן

בִּרְכַּה רֵאשׁוֹנָה שְׁקוּדָם הַהִפְטֵרָה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמון)

הַפְטֵרָה דּוּאֶתְחַנֵּן

בישעיה סימן מ'

נֶחֱמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם: נְבִיאָא אֶתְנַבּוּ תַנְחוּמִין,
עַל עַמִּי. יִימֶר, אֱלֹהֵינוּ: בְּדַבְּרוֹ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם
וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מְלָאָה עֲבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ
מִיַּד יְהוָה כְּפָלִים כְּכֹל־חַטָּאתֶיהָ: מְלוֹ. עַל לְבָה דִּירְשָׁלַם,
וְאֶתְנַבּוּ עָלֶיהָ. אָרִי עֲתִידָא דְתַתְּמָלִי, מַעַם גְּלוּתָהָ. אָרִי אֲשַׁתְּבִּיקוּ לָהּ,
חֻבְקָהּ. אָרִי קְבִילַת כֶּסֶם תַּנְחוּמִין, מִן קֳדָם יי. כְּאֵלּוּ לִקְחַת עַל חַד תַּרְיִן,
בְּכֹל חַטָּאתָהּ: קוֹל קוֹרָא בְּמַדְבָּר פָּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׂרוּ
בְּעֶרְבָה מְסֻלָּה לְאֱלֹהֵינוּ: קַל דְּמַכְלִי. בְּמַדְבָּרָא. פָּנּוּ אֲזִרְחָא, קֳדָם
עַמָּא דִּי. כְּבִישׁוֹ בְּמִישְׁרָא, כְּבִישִׁין. קֳדָם, כְּנִשְׁתָּא דְּאֱלֹהֵנָא: כָּל־גִּיא

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: עַל לֵב יְרוּשָׁלַם. כַּפֶּשֶׁט א' וְהִיא מַלְרַע:

שִׁמּוֹן הַמּוֹרֵר (ו) כָּל גִּיא. יֵשׁ הַקּוֹרְאִים מַלְתָּ גִיא לֵלֵא בִטּוֹי הַיּוֹ"ד. וְיֵשׁ שְׁכֵן מִבְּטָאִים הַיּוֹ"ד.

יִנְשֵׂא וְכָל-הָרֹגְבָעָה יִשְׁפְּלוּ וְהִיָּה הָעֶקֶב לְמִישׁוֹר
וְהָרֶכְסִים לְבִקְעָה: כָּל חֲלִיאָה, יִרְאֶמוּ. וְכָל טוֹר וְרִמָּא, יִמְאָכוּ. וְהִי
כְּפִלָּא, לְמִישְׁרָא. וּבֵית גְּדוּדִין, לְבִקְעָא: ^ה וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ
כָּל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דְּבָר: וַיִּתְּגַלֵּי, יִקְרָא דִּי. וַיַּחֲזוּ כָּל
בְּנֵי בְסָרָא, כַּחֲדָא. אָרִי בְּמִימְרָא דִּי, גְּזִיר בֶּן: ^ו קוֹל אֲמַר קָרָא
וְאָמַר מַה אֶקְרָא כָּל-הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסִידוֹ בְּצִיץ הַשָּׂדֶה:
קָל דְּאֲמַר, אֲתַנְבִּי. וּמַתִּיב וְאָמַר, מָא אֲתַנְבִּי. כָּל רִשְׁעִיָּא, כְּעֶסְבָּא. וְכָל
תְּקִפְהוֹן, כְּמוֹצָא דְּחִקְלָא: ^ז יִבֵּשׁ חֲצִיר נֶבֶל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה
נִשְׁבָּה בּוֹ אֲכָן חֲצִיר הָעֵס: יִבֵּשׁ עֶסְבָּא, נִתַּר נְצִיָּה. אָרִי רוּחָא מִן
קֳדָם יִי, נִשְׁבַּת בֵּיהּ. בְּכִין כְּעֶסְבָּא חֲשִׁיבִין רִשְׁעִיָּא, כְּעֶמָּא: ^ח יִבֵּשׁ
חֲצִיר נֶבֶל צִיץ וְדְבַר-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: מִית רִשְׁעִיָּא,
אֲבָדוּ עֲשֻׁתוֹנוֹהִי. וּפְתַגְמָא דְּאֱלֹהֵנָּא, קִים לְעֹלָמִין: ^ט עַל הָר-גִּבְעָה
עַל־לֶךְ מִבְּשָׂרָת צִיֹּן הָרִימִי בַּכַּח קוֹלְךָ מִבְּשָׂרָת
יְרוּשָׁלַם הָרִימִי אֶל-תִּירְאִי אֲמַרִי לְעָרִי יְהוּדָה הִנֵּה
אֱלֹהֵיכֶם: עַל טוֹר רָם סְקוּ לְכוֹן נְבִיָּא, דְּמַבְשְׂרִין לְצִיֹּן. אָרִימוּ
בְּחִילָא, קְלָכוֹן. דְּמַבְשְׂרִין, לִירְשָׁלַם. אָרִימוּ, לָא תִדְחִלוֹן. אִימְרוּ,
לְקִירוּיָא דְּבֵית יְהוּדָה, אֲתַגְלִיאַת, מַלְכוּתָא דְּאֱלֹהֵכוֹן: ^י הִנֵּה אֲדָנִי
יְהוָה בַּחֲזֹק יָבוֹא וְזָרְעוּ מִשְׁלָה לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אֲתוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: הָא יִי אֱלֹהִים, בְּתַקּוֹף מִתְּגַלִּי. וּתַקּוֹף דְּרַע גְּבוּרְתִּיהָ,
שְׁלֹטָא קְדָמוֹהִי. הָא אֲגַר עֲבָדֵי מִימְרִיהָ, עֲמִיהָ. דְּכָל עוֹבְדֵיהוֹן, גִּלְן
קְדָמוֹהִי: ^{יא} כְּרַעַה עֲדָרוֹ יִרְעָה בְּזָרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים וּבְחִיקוֹ
יִשָּׂא עֲלוֹת יִנְהַל: כְּרַעֲיָא, דְּעֲדָרִיהָ רָעִי. בְּדָרְעִיהָ, מְכַנִּישׁ אֲמַרִין.

זֶלְקָה הַדְּקָדוּק: ^{יב} נֶבֶל. תְּרוּיָהוּ, (וְכֵן בִּפְס' ח') לֹא לָרַע וְלֹא לַעֲלִיל אֲלֵא בִּינוּנִית, כִּי יֵשׁ בָּהֶן
שְׁנֵי טַעְמִים וְכ"כ עֲרוּגַת הַבֶּשֶׂם פ' כ"ז: נִשְׁבָּה בּוֹ. דְּגֵשׁ הַבֵּי"ת כִּי הוּא נִסְפַּת: אֲכָן. בְּמֵאֲרָכָה:
חֲצִיר. בְּטַפְחָא. וְכ"ה בְּכ"ד גְּדוּל: ^{יג} בַּכַּח. בְּפִשְׁטָא א' גַּם בִּירוּשָׁלַמִּיִּם: מִשְׁלָה לּוֹ. רַפָּה הַלִּמ"ד
וּבִת"ג מִסִּיר עֲלִיהָ לַחוּד רַפִּי, וְכ"ה בִּירוּשָׁלַמִּיִּם. גַּם בְּסִפְרָא לְשׁוֹן לְמוּדִים בְּדִין אֲתִי מִרְחִיק
שְׁהַלִּמ"ד רַפָּה וַיִּצְאָה מִן הַכֹּלֵל. גַּם רַד"ק בְּשַׁעַר אַהוּ"י ע"ש:

ובחַיִּיה, מְסוּבֵר רַפִּיכִין, מִיִּנְקָתָא, בְּנִיחַ מְדַבֵּר: ^{יב} מִי־מִדְּ בְּשַׁעְלוֹ
 מִים וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּפְּן וְכָל בְּשָׁלֵשׁ עֶפֶר הָאָרֶץ וְשָׁקֶל
 בְּפָלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים: מִן אָמַר אֵלֶיךָ, קִים אָמַר וְעָבִיד.
 דְּכָל מִי עָלְמָא חֲשִׁיבִין קְדָמוּהִי, בְּטָפָא בְּשַׁעְלוֹא. וּמִשְׁחַת שְׁמִיָּא, בְּאֵלוֹ
 בְּזֶרֶתָא מִתְקַנִּין. וְעַפְרָא דְּאֶרְעָא, בְּאֵלוֹ בְּמַכִּילָא אֶתְכָּל. וְטוֹרִיָּא, בְּאֵלוֹ
 מִתְקַל תְּקִילִין. וְרַמְתָּא, הָא כֹּד בְּמוֹזְנִיָּא: ^{יג} מִי־תִפְּן אֶת־רוּחַ יְהוָה
 וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנוּ: מִן תִּקֵּין יֵת רוּחַ קְדָשָׁא בְּפוּס כָּל נְבִיָּא, הָלֹא
 יִי. וְצִדִּיקָא עָבִיד מִימְרֵיהּ פִּתְגָמֵי רְעוּתִיהּ, הוֹדְעֵנוּ: ^{יד} אֶת־מִי נֹעֵץ
 וַיְבַיְנֶהוּ וַיִּלְמְדֶהוּ בְּאֶרֶח מְשֻׁפֵּט וַיִּלְמְדֶהוּ דַּעַת וְדַרְךְ
 תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֵנוּ: לְהוֹן דְּבִעוּ מִן קְדָמוּהִי, אֲסַפֵּר חֲכָמָא. וְאֵלִיפִנּוֹן,
 אֶרֶח דְּדִין. וַיְהִי לְבַנְיָהוֹן, אֶרֶחָא, וְאֶרֶח דְּסַכְלָתָנּוּ לְבַנֵּי בְּנִיָּהוֹן,
 הוֹדְעֵנוּ: ^{טו} הֵן גּוֹיִם בְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים נַחֲשָׁבוּ הֵן
 אִיִּם בְּדַק יִטּוֹל: הָא עַמְמִיָּא, בְּטָפָא מְדוּל. וּכְעִיּוֹל מוֹזְנִיָּא, חֲשִׁיבִין.
 הָא נְגוּתָא, בְּדַקָּא דְּפֶרַח: ^{טז} וְלִבְנָוֹן אֵין דִּי בָּעַר וְחִיתוֹ אֵין דִּי
 עוֹלָה: וְאֵילָנִי לְבָנָן. לֹא יִסְפְּקוֹן, לְאֶדְלָקָא. וְחִיּוֹתָא דְּבִיָּה, לִית הִיא,
 בְּמַסַּת לְעֵלָא: ^{יז} כָּל־הַגּוֹיִם בָּאֵין נִגְדוּ מֵאַפֵּס וְתִהּוּ נַחֲשָׁבוּ־
 לוֹ: כָּל עַמְמִיָּא, בְּלָמָא עוֹבְדִיהוֹן. גְּמִירָא וְשִׁינְאָה, אֲנוֹן חֲשִׁיבִין קְדָמוּהִי:
^{יח} וְאֶל־מִי תִדְמִיוֹן אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֻכוּ לוֹ: וּלְמִן אֲתוֹן
 מְדַמֵּן לְמִדּוֹן, קְדָם אֵל. וּמַא דְּמוּת, דְּאֲתוֹן מְסַדְרִין קְדָמוּהִי: ^{יט} הַפֶּסֶל
 נִסְךְ חֲרָשׁ וְצִרְף בְּזָהָב יִרְקַעְנוּ וְרִתְקוֹת בְּסָף צוֹרֶף: הָא
 צִלְמָא, נִגְרָא עָבִיד. וְקִינְאָה, בְּדַהָב מְחַפִּי לִיָּה. וְשִׁישְׁלָן דְּכֶסֶף, קִינְאָה
 מֵאֲחִיד לִיָּה: ^כ הַמְּסַכֵּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחַר חֲרָשׁ
 חֲכָם יִבְקֹשׁ־לוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא יָמוּט: אֶרֶח בְּרִי. אָעָא דְּלֹא

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^{יב} וְכָל בְּשָׁלֵשׁ. תִּיבֵת 'וְכָל' בְּקִמְצָא רַחֲב וְטַעַם מֵאֲרַכָּה, וְלֹא בְּמִקְצָא: ^{יג} וְאִישׁ.
 בְּטַפְחָא: עֲצָתוֹ. בְּמֵאֲרַכָּה. וְכֵן מוֹכַח הַתִּרְגוּם: ^{יד} אֶת מִי נֹעֵץ. הַעִי"ן קִמְצָא בְּפִשְׁטָא וְכ"ה
 בִּירוּשְׁלָמִיִּם: ^{טו} וְרִתְקוֹת. הַקו"ף רַפָּה (בְּסֵת"י) גַּם בִּירוּשְׁלָמִיִּם:

אֶחֶיד בֵּיהּ רַקְבָּא, בָּחַר. נִגְרַם אִמּוֹן, בְּעֵי לִיהּ. לְאַתְקִנָּא צִילָם, דְּלֹא יַעֲטִילִי:
כא הָלֹא תִדְעוּ הָלֹא תִשְׁמְעוּ הָלֹא הִגֵּד מֵרֹאשׁ לָכֶם
הָלֹא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ: הָלֹא יָדַעְתוּן, הָלֹא שָׁמַעְתוּן.
הָלֹא. אֶתְחִנּוּ מִן אוֹלָא עוֹבֵד סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית, לְכוּן. הָלֹא תִסְתַּכְּלוּן,
לְמַדְחַל. קָדָם מִן דְּבָרָא, יְסוּדֵי אֶרֶעָא: **כב** הַיֵּשֶׁב עַל-חֹג הָאָרֶץ
וַיֵּשְׁבִיהָ פִּתְגָּבִים הַנוֹטָה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתַּחֶם פֶּאֱהֵל
לְשָׁבֶת: דְּאִשְׁרֵי בְּתַקוּף רוּמָא, שְׂכִינַת יְקָרִיהּ. וְכָל יְתָבֵי אֶרֶעָא, חֲשִׁיבִין
קְדָמוּהִי בְּקִמְצִין. דְּמַתַּח בּוֹזְעִיר, שְׁמִיָּא. וּפְרִסְנוּן בְּמִשְׁכָּן יְקָרָא, לְבֵית
שְׂכִינְתִּיהּ: **כג** הַנּוֹתֵן רוּזְנִים לְאֵין שְׁפִטֵי אֶרֶץ פִּתְהוּ עֲשָׂה:
דְּמִסַּר שְׁלִטוֹנִין, לְחַלְשָׂא. דִּינֵי אֶרֶעָא, בְּלָמָּא עֲבִיד: **כד** אֵף בַּל-נִטְעוּ
אֵף בַּל-זָרְעוּ אֵף בַּל-שָׂרַשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם-נָשָׂא בָהֶם וַיִּבְשּׁוּ
וַיִּסְעֲרָה בְּקֶשׁ תִּשְׁאֵם: אִפְלוּ וַיִּפְשׁוּן. אִפְלוּ וַיִּסְגּוּן. אִפְלוּ וַיִּתְרַבּוּן בְּאֶרֶעָא,
בְּגִיחוּן. וְאֵף רִגְזִיהּ יִשְׁלַח בְּהוֹן, וַיִּבְהַתּוּן. וַיִּמְיָרִיהּ בְּעַלְעוּלָא לְקִשָּׂא, יְבִדֵּר
יִתְהוּן: **כה** וְאַל-מִי תִדְמִיוֹנִי וְאַשׁוּהָ יֹאמֵר קְדוֹשׁ: וְלִמֵּן תִּדְמֵן
קְדָמִי, וְתִשׁוּן. יִימַר, קְדִישָׁא: **כו** שְׂאוּ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-
בָּרָא אֱלֹהֵי הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא מַרְבֵּ
אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא נֶעְדָּר: וְקוּפוּ לְרוּמָא עֵינֵיכוֹן וַחֲזוּ
לְמַדְחַל, קָדָם מִן דְּבָרָא אֱלִין. דְּאִפִּיק בְּמִנִּין, חִילֵי שְׁמִיָּא. לְכַלְהוֹן, בְּשִׁמְהֵן
קָרִי. מִסְגֵּי גְבוּרָן, וְתַקוּף חִיל. חַד מִסְדְּרִיהּ, לֹא מִתְעַכֵּב: **כז** הָעֲנִיִּים
וְהָאֲבִיוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאֵין לָשׁוֹנִם בַּצִּמָּא נִשְׁתַּה אֲנִי
יְהוָה אֲעֲנֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעְזָבֶם: עֲנוּתֵנִיָּא וַחֲשִׁיכִיָּא.
דְּמַחְמֵדִין לְאַלְפָּנָא הָא בְּצִהָיָא לְמִיָּא, וְלֹא מִשְׁכָּחִין. רוּחְהוֹן, בְּסִגּוּפָא
מְשַׁלְהִיָּא. אֲנָא יי, אֶקְבִּיל צְלוֹתְהוֹן. אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל, לֹא אֶרְחִיקֶנוּן:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרִקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמִיָּא:

